

RAUDONMEDŽIO ROJUS

Romano ištrauka

II

Mano jaunystė taip pat prabėgo Kaune.

Jeigu, pradėjęs pasakojimą apie Čarlį, aš pereinu prie savęs, tai ne dėl egocentrizmo. Izoliuota tegali būti varlės širdis, kuri, padėta ant lėkštelės fiziologijos laboratorijoje, demonstruoja dėsnį „viskas arba nieko“. O šiapjau ar yra kas nors izoliuota pasaulyje? Juo labiau negali būti izoliuotas žmogaus „aš“. Net cheminės formulės su sudėtingomis molekulių sankabomis turi mažiau galimų variantų, negu žmonių likimai.

Ir vis dėlto, atsidūręs Kaune, aš ne iš karto susitikau Čarlį. Tuo metu, kai, peržengęs buržuazinės Lietuvos ir Lenkijos demarkacijos liniją, riedėjau vežime į artimiausią geležinkelio stotį, Čarlis, toks pat mažas, kaip ir aš, dar nesėdo į garlaivį Niujorke ir milžiniškų bangų supamas dar neartėjo prie Europos krantų. Abu mes turėjome po aštuonetą metų ir, gal būt, sėdėjome ant savo mamų kelių, nesuprasdami, koks kietas bus gyvenimas.

Man, atvykusiam iš Vilniaus, Kaunas padarė labai savotišką įspūdį. Keisti arklių traukiami tramvajai, vadinami konkėmis; šūkaujant ir viliojant klientus vežikai plačioje stoties aikštėje; mediniai aplūžę namai abipus gatvės, kuria važiuojame į miestą. (Vėliau toji gatvė pasikeitė – šalia aplūžusių namų, gal kiek padažytų ir paremontuotų, išaugo gražūs triaukščiai namai; kampinis, arčiausiai stoties, išdygo bene keturių aukštų, apačioje – restoranas, o viršuje – bordelis, žinoma, neoficialus; o ir mediniuose nameliuose, kuriuose įsisteigė maži viešbutėliai, meilės vaidilutės už prieinamą kainą priiminėjo nuoširdžius vyriškių atodūsius, padovanodamos netikras glamones ir autentišką sifilį.)

Lyg šiandien atsimenu pirmąjį vakarą Kaune, nors daugiau kaip penkiasdešimt metų skiria nuo to laiko! Viešbutėlis Maironio gatvėje ir arbatiniai šaukšteliai, kažkuo dvokia, – tą kvapą jaučiu ir šiandien, – ir šleikšti arbata, prisisunkusi to tvaiko, ir susirūpinę tėvai, ir mano sesuo, kuri gėrė arbatą, nejausdama jokios smarvės. Ir tuo pat metu ramumo jausmas, kad nenuaidės kulkosvaidžio papliūpos, nebyrės sienų tinkas, nedušt krintant stiklai, – visi tie garsai buvo įsirėžę vaiko sąmonėn, nes mūsų namas Vilniuje gatvės kovų metu būdavo apšaudymų centre.

Tokį prisimenu Kauną patį pirmąjį vakarą – ramų, dvokiantį prasta arbata, su artėjančiu nerūpestingu miegu geležinėje lovoje.

Čarlis atsirado vėliau, gal po dvejų metų. Galima įsivaizduoti, kokį stulbinantį įspūdį turėjo padaryti amerikoniukui, atvykusiam iš Niujorko, mediniai šaligatviai centrinėje gatvėje ir arklio traukiamas tramvajus! Juo labiau kad ir jis apsigyveno toje pat, tuomet dar skurdžioje, Maironio gatvėje. Prisimenu didelį kiemą, kuriame mėtėsi medinės dėžės nuo pianinų; tur būt, šalimais stūksojo ir pati muzikos instrumentų krautuvė. Butas antrame aukšte su balkonu, išeinančiu į sodelį; o sodelyje vasaros restoranas su atskirais paviljonais diskretiškoms poroms, su staliukais po skėčiais atvirame ore žmonėms, nebijantiems viešumos, ir su estrada, kurioje vyko pasakiški dalykai. Tame balkone praleisdavo kone ištisus vasaros vakarus Čarlis su draugais, ir tų draugų tarpe būdavau, žinoma, aš. Čarlį mes vadinome Kaziu – taip gal jis buvo ir pakrikštytas, – sąvoka „Čarlis“, kaip jau esu minėjęs, atsirado žymiai vėliau.

Scenoje žongliravo italų cirko trupės „Truzzi“ aktoriai (taip buvo rašoma trupės įkūrėjo pavardė, o mes nesukom galvos, kaip ją tarti), ore mirgėjo lėkštės, rutuliai, lazdelės, išskrisdamos iš burtininkų rankų ir vėl atgal sugrįždamos. Atrodė, visus tuos daiktus skraidino ne dvi, bet dvidešimt rankų, o burtininkės visos gražios – net iš tolimo balkono buvo matyti juodos išdažytos akys. Žvilgančiu triko aptempti jų kūnai keldavo dar nesuprantamą nerimą (mes su Kaziu buvom jau dešimtmečiai). Arba moterys imtynininkės, – irgi triko, ir gražūs veidai, ir tos moterys negailestingai permesdavo viena antrą per galvą, mušdamos sunertais delnais varžovę žemiau pakaušio, ir publika, sėdinti už staliukų bei valganti žąsies kepsnį, negailinti katučių. O juodosios magijos kerėtojai, dideliu piūklų perpiauną dėžėn įgrūstą savo asistentę! Tada, kai turėdavo įžengti policija suimti žmogžudį, perpiauta gražuolė sveikų sveikiausia atbėgdavo iš užkulisių ir grakščiais reveransais dėkodavo kramtantiems ir geriantiems žiūrovams už ovacijas. Po tokių numerių nublukdavo Vilius Telis, šaunąs į obuolį ant berniuko galvos (nors, sprendžiant iš kūno proporcijų, mes įtardavom, kad tai persirengusi mergina), ar šūviais gėsinąs žvakes, laikomas rankoje, prispaustoje prie iškilios krūtinės. Net peiliai, smingą į lentą, nedarė pakilaus įspūdžio – štai peilis skrieja, įsminga palei merginos klubus, suvirpa ir sustingsta medyje. Štai sužvilga antras peilis, sminga aukščiau... Baisiausia, žinoma, kai ašmenys švysteli prie pat veido. Tai kėlė šiurpą, bet anaipol ne entuziazmą, ir mes stebėjomės, kai žiūrovai plojo; tur būt, iš balkono kas vakarą sekdami programą, mes tapome labiau išrankūs didžiajam cirko menui.

Taip bėgo mudviejų su Kaziu vaikystė.

Kalbėdamas apie Kazį, negalėčiau nutylėti, žinoma, apie jo brolių Vladą, vėliau vadinamą Volteriu, į kurį abu su Kaziu žiūrėjome su daugiau ar mažiau slepiama panieka (mus skyrė didžiulis amžiaus skirtumas – ištisi vieneri metai!). O kartais, kai Vladas mums kuo nors įsiteikdavo, pažvelgdavome į jį su kilniu atlaidumu.

Ir visai jau nepriskyrėme žmonių giminei mažiuko padaro, vadinamo Irena, atėjusio į pasaulį bangų blaškomame laive. Gal dėl to, kad mergytė gimė vandenyne, jos akių spalva kaitaliojosi, atrodydama tai vaiskiai žydra, tai smaragdiškai žalia. Tiesa, Irenos akis ėmiau pastebėti žymiai vėliau, – tuomet ją vadino prašmatniai – Airini. Bent taip ją šaukė Kazys, pavirtęs Čarliu, o ji, jei neklaidina manęs atmintis, ir toliau save tebelaikė Irena.

Ir, tęsiant pasakojimą apie Kuprių šeimą (tokia buvo jų pavardė, vėliau įgijusi taip pat originalesnį skambėjimą – Kuperis, rašoma – Cooper), derėtų paminėti ir tos trijulės autorius – diktą, raudonais veidais tėvą, kurį abu sūnūs vadino „pape“, ir sunykusią moteriškę, kuriai, tur būt, sveikatą atėmė kiek nelauktas gimdymas garlaivyje. Prielaida dėl Kuprių „mamės“ sveikatos toptelėjo man žymiai vėliau, nes tada, žiūrint į žvilgančius peilius estrados scenoje, pati gimdymo sąvoka buvo mums dar gana miglota.

Netrukus ir mes su Kaziu tapome aktoriais. „Liaudies namuose“ buvo vaidinama Sofijos Kymantaitės–Čiurlionienės drama vaikams „Cyp–cyp–cyp, miau–miau–miau“. Režisierė išbandė abiejų mūsų gabumus, ir mane paskyrė į trupę, o Kazio – ne. Padarė ji tai labai taktiškai, paaiškinusi, kad atėjo daugiau berniukų ir mergaičių, negu dramoje surašyta veikėjų. Tada aš pašokau ir kategoriškai pareiškiau, kad taip pat nevaidinsiu.

– Kodėl? – nustebo režisierė. – Tokie neperskiriami draugai?

– Mes susipažinome garlaivyje per gegužinę, – paaiškinau. – Plaukėme Nemunu.

Režisierė patraukė pečiais.

– Daug žmonių plaukioja Nemunu. Ką su jumis darysi. Mes tau uždėsime kepurę, kuri dengs visą veidą, ir galėsi vaidinti pelytę. (Tai buvo sakoma Kaziumi.) Kalbėti tau visai nereikės – tik bėgiosi po sceną. O dabar pradėsime repeticiją.

Aš vaidinau katiną. Repetavome labai ilgai. Premjera vyko su anšlagu. Dramatiškiausioje vietoje aš, pasakęs „miau“, praplyšau juoktis, ir juo labiau valdžiausi, tuo daugiau pratrukdavau juoku. Suflerė šnabždėjo man ištisus sakinius, o aš pakartočiau tik vieną žodį „miau“ ir jau nebegalėjau susivaldyti. Jaučiau, kaip krusčioja ilgi stori katino ūsai, o visas kūnas virpa iš nenumatytos linksmybės. Tada prie manęs prisiartinio pelė, neturinti tarti nė žodžio, ir taip įžnybo man į nugarą, kad aš iš karto nurimau ir tęsiau savo dramatinį monologą. Publika nesigailėjo atlikėjams katučių. O aš (taip bent tvirtino motina) dvi savaites vaikščiojau su mėlyne.

Tiesa, to paties spektaklio metu susipažinome su kinų tautybės berniuku, vieno įžymaus profesoriaus auklėtiniu. Tuo būdu aš vis labiau ėmiau gilintis į gyvenimo paslaptis. Tačiau Kazio tai nenustebino.

– Amerikoje labai daug kinų, – tarė jis man. – Tik jie kalba angliškai, o šitas – lietuviškai.

– Jie turi ir savo kalbą, – įterpiau.

– Turi. Ir raides tokias paišytas, – jis pirštu ore parodė, kaip atrodo kinų raidės. – Tik jie menkesni.

– Kaip tai menkesni?

– Oda jų silpna. Ir dirba jie padavėjais salionuose.

– Tik padavėjais?

– Taip. Jie labai minkštai vaikščioja. Kaip katės. Prisėlina prie staliuko, pastato padėklą ir nueina, o svečias net negirdi. Ir dar – vieną kiną elektros kėdėn pasodino. Tas persmeigė peiliu baltą moterį. Tiesiai į širdį. O yra ir turtingų kinų – namus savo turi, salionus. Tų į elektros kėdę nesodina, jie peilį bijo į rankas paimti. Ir su kasom vaikšto. Vyrai su kasom, o moterys be. Jų moterų ir vyrų viskas atvirkščiai.

– Viskas?

– Viskas.

Taip diena iš dienos aš vis daugiau sužinodavau.

O paskui kone visiems metams mes išsiskyrėme, ir aš ramia širdimi pamiršau Kuprių šeimą.

Vėl išvydau jį pirmoje klasėje, kur mus susodino į tą patį suolą, nors nei Kazys, nei aš to neprašėme. Jei būčiau fatalistas, galėčiau išgirsti čia likimo būgnus. O visa tai labai paprasta – klasėje mergaičių buvo daugiau kaip berniukų, ir mudu turėjome nemaža galimybių pagal tikimybių teoriją atsistėti kartu. Ir nors apie šią teoriją dar nebuvo girdėję, daugybės lentelę, vieni silpniau, kiti tvirčiau, mokėjome. Kaziu aritmetika sekėsi geriau, ir aš iš jo nusirašinėjau. Užtat lietuvių kalba jam gerokai nevyko. Visas balses jis rašė nosines ir nepripažino trumpųjų.

Gyveno jie jau kitur, Žaliakalnyje. Man dėl to neteko ypatingai liūdėti, nes restorano su estrada savininkas subankrutavo. Toje vietoje, kur buvo išsirikiavę staliukai, plytėjo tuščias kiemas. Galimas dalykas, kad žiemą ten užliedavo čiuožyklą. Žymiai vėliau ten išaugo neįprastai didelis tuometiniam Kaunui penkių ar šešių aukštų pastatas.

O Kazio tėvas išrentė Žaliakalnyje medinį vienaaukštį namą. Gal būt, net pagal savo paties projektą – taip niauriai jis atrodė. Tai buvo didelė kaimo pirkia, išdygusi mieste, kuris ėmė puoštis jau gražiais statiniais, tik tos pirkios stogo nepuošė žirgeliai, ir rūtų darželis nežaliavo už langų. Tiesa, viduje buvo erdvu ir, tur būt, patogiu.

Čia aš vėl tapau kone kasdienis svečias, kai tik nebūdavo pamokų arba su Kaziu nežaisdavome pas mane, nes, nepaisant viso gyvenimo patyrimo (buvo jau vienuolikamečiai vyrai), mėgdavome žaisti. Alavinius kareivėlius ir garvežį su vagonais turėjau aš, kambarinius kėglius – jis. Vladą nuo mūsų skyrė ta nekintanti vienerių metų riba, – tik kartais mes priimdavome jį į savo bendruomenę. Tiesa, mes su Kaziu slapta prasimanydavome dar kitų žaidimų, bet, tur būt, neverta apie tai kalbėti.

Ir staiga įvyko lūžis Kuprių gyvenime. Tada aš dar nelabai tesuvokiau – kas ir kaip. Iš negražaus, bet vis dėlto nuosavo namo jie persikėlė į du mažus kambarėlius tame pat Žaliakalnyje, tik žymiai toliau nuo miesto centro, beveik į patį pakraštį. Jau nebežaidėm kėgliais – nebuvo vietos, o ir patys kėgliai kažin kur dingę. Dabar mes būdavome pas mane arba miesto sode pro plyšį stebėjome imtynininkų kovas (plačios atletų krūtinės buvo apkarstytos medaliais, ir kiekvienas tų vyrų – būtinai čempionas), arba irstėmės išnuomotu laiveliu (ką tėvai mums, žinoma, draudė), arba Nemune įrengtose maudyklėse pro plyšį žiūrėdavome į moteris. Savaiame aišku, mes lankėme ir gimnaziją. Tai buvo liūdna būtinybė, kurią suaugusieji smurtu primesdavo silpnesniems už save – vaikams.

– Mano tėvą apgavo, – pasakė kartą Kazys, nors aš ir neklausinėjau, kodėl pakito jų gyvenimo būdas. – Jis pasirašė vekselius ir negalėjo jų išpirkti. Tada aprašė mūsų namą ir viską, kas jame buvo.

– Manęs neapgautų, – ėmiau samprotauti. – Aš nieko ir nepasirašinėčiau.

– Kvaili, – tarė Kazys, bet taip nepiktai, jog aš neišsižeidžiau. – Mano tėvas sukūrė akcinę bendrovę ir pardavinėjo arpus, ir niekas nepirko, tada kompanionai atsiėmė savo pinigus ir pasitraukė, ir atėjo antstoliai.

– O kas tai yra arpas?

– Mašina tokia, valo grūdus. Ir ne tik arpus, akėčias irgi pardavinėjo.

– Kodėl gi niekas nepirko?

– Bene aš žinau. Gal per brangu buvo. Mano tėvas Amerike va kaip vertėsi (Kazys pakėlė nykštį), o šičia jį ir apgavo. – Ir kažkaip linksmai užbaigė: – Nieko, jis vėl grįš į namus ir atvažiuos su doleriais.

– Į Ameriką? Ir tu važiuosi?

– Aš ne. Per brangu visiems važiuoti. Tėvas pinigų siuntinės. Brolį jis tenai turi, važiuos su juo bizniauti. Dėdė su dėdiene iš auksinių puodukų geria „Toddy“.

– Kas tai?

– Gėrimas. Šaukšteliai auksiniai ir šaukštai, ir du automobiliai, ir du veisliniai šunys, didesni už tave.

– Ir už tave.

– Ir už mane.

– O kodėl dėdė jums nepadedą? Pinigų neatsiunčia?

– Kaip tai? Jis gi uždirbo, jam ir priklauso.

– Ir tavo tėvas ten dirbs?

– Dirbs. Mano tėvas skaičiuoja kaip visi gimnazijos aritmetikos mokytojai kartu sudėjus. Mintyje. Aš irgi dar gersiu iš auksinio puoduko.

– Šaukštelis, tai gal, bet apie auksinius puodukus negirdėjau, – suabejojau.

– O apie sabvėjų girdėjai?

– Kokį sabvėjų?

– Geležinkelis po žeme. Negirdėjai? O apie Bufalo Bilį girdėjai? Apie bizonus girdėjai?

– Apie bizonus girdėjau.

– Nieko tu negirdėjai. Amerike visko yra. Ubagai srebria putrą iš geležinių lėkščių, o kas turi dolerių...

Jis nebaigė minties.

Greitai aš susirgau ir nustojau lankęs mokyklą. Taip man pražuvo dveji mokslo metai. Kazys manęs nelankė. Kartais pagalvodavau apie jį, kad grįžo su tėvu į Ameriką, ir, gal būt, medžioja bizonus. Kad gertų iš auksinio puodelio – nieku gyvu netikėjau.

Išlaikęs eksternu egzaminus į visai kitą gimnaziją (mokyklose jau išskyrė berniukus ir mergaites), pirmąjį rytą pamačiau klasėje Kazį. Pažinau jį, tiesą sakant, ne iš karto. Sėdėjo jis suole jau ne vienas, ir aš dėl to visai nenuliūdau. Tur būt, prisirišimas prie draugo – brandesnio amžiaus vaisius.

– O aš maniau, kad tu medžioji bizonus, – pasakiau, tekštelėjęs jam per petį. Tik dabar pastebėjau, kad Kazys gerokai sustambėjo.

– Tu? – burbtelėjo jis, nelabai net ir nustebeš. Ir, pasisukęs į suolo draugą, nerūpestingai tarė: – Nekreipk dėmesio, jis visada kalba niekus.

Aš įsižeidžiau. Išdrožiau:

– O auksiniai puodeliai, iš kurių geria tavo dėdė ir teta?

Bet tuo metu įėjo mokytojas, sugirgždėjo suolai, atsistojant trisdešimčiai berniukų, o aš sumojau, kad nežinau net, kur man reikia sėstis.

Pro atdarus langus sklido retas kanopų kaukšėjimas – arkliai sunkiai traukė pakrautas prekių platformas, ir vežikai botkočiais negailestingai talžė arkliams šonus. Iš kažkur ritosi pro langus duslūs garsai, lyg tolimo griaustinio dundėjimas, kartais imdami plonėti; tada atrodė, kad aplink galvą ratuoja bitutės. Tik po kelių dienų supratau, kad netolimoje bažnyčioje gaudžia vargonai.

– Šiandien, brangūs moksleiviai, – pasigirdo iš mokytojo katedros, – dududu – dududu...

Aš sėdėjau klasės gale, nemandagiai pastūmęs silpnesnį už save vaikiuką, kuris neprotestuodamas pasislinko prie sienos. Mačiau Kazio galvą. Įsivaizdavau, kad jis žiūri mokytojui į akis, norėdamas įsiteikti, – „štai koks aš įdėmus ir pavyzdingas“. Kažkodėl man pasirodė, kad Kazio ausys styrojo visai kaip dramoje, kurioje jisai buvo aktorius be žodžių.

– Dududu – dududu, – aidėjo mokytojo balsas. Mane suėmė snaudulys.

– Kas gali atsakyti? – tai buvo išarta labai aiškiai. – Kas gali atsakyti, prašau pakelti ranką.

– Aš, pone mokytojau! (Tai šuktelėjo Kazys.) Ir tuo metu klasėje pasigirdo „miau“. Mokytojas apsimetė neišgirdęs.

– Miau, – nuskambėjo jau gana aiškiai. – Miau. Klasė ėmė kvatoti. Kazys atsisuko į mane. Jo akys degė panieka ir neapykanta.

– Stasiukaiti, prašau išeiti, – pasakė mokytojas. To aš nebuvau numatęs.

Berniukas, kurį aš pristūmiau prie sienos, atsistojo, laukdamas, kad leisčiau jam išeiti.

– Tai ne Stasiukaitis, – pasakė Kuprys, – tai jis. Jo pirštas grėsmingai rodė į mane. Mokytojas akimirką dvejojo.

– Tai aš, pone mokytojau, – tarė Stasiukaitis. Jis energingai stumtelėjo mane ir išėjo iš klasės anksčiau, negu susigaudžiau, ką man daryti.

Juokinga man nebuvo, ne – tai ne teatro scena. Jaučiau, kaip dega mano ausys. Pro langus ataidėdavo tolimas griaustinio dundesys ir bičių dūzgimas.

Per pertrauką užėjau į mokytojų kambarį. Mūsų mokytojas rašė raudonu rašalu į klasės dienyną.

– Stasiukaitis nekaltas. Tai dariau aš, – pasakiau.

– Bijojai prisipažinti?

– Ne. Tiesiog nesusigaudžiau.

– Geriau vėliau, negu niekad. Ką, tau kartais užaina?

– Retai, pone mokytojau.

– Ką gi, visiems užaina. O Stasiukaitis, žiūrėk... Šaunus. Su Kupriu jūs pažįstami?

– Draugai.

– Na, jo draugystė tai... – Mokytojas nebaigė sakinio ir draugiškai pažvelgė į mane pro storų akinių stiklus. Metaliniai rėmai buvo nusitrynę ir labai spaudė nosį, – kai mokytojas nusiėmė akinius ir ėmė šluostyti nosine veidą, raudonos įspaudos rodė metalo žymę.

– Jei dar norėsi kada pamiauksėti, – prisipažink iš karto. O dabar eik, jau skambutis. Bet tavo metuose galima sugalvoti ir sąmojingesnę išdaigą.

Jis pamerkė man savo trumparegę akim, ir aš supratau, kad man skirta būti pavyzdingu mokiniu. Bent per jo pamokas.

Grijome namo su Stasiukaičiu. Turėjau kišenėje smulkių, kurių per pertrauką neišleidau bandelėms, ir Gardino gatvėje nupirkau dvi porcijas avietinės spalvos ledų, įspraustų tarp storų vaflių. Stasiukaitis sučiulpė savo porciją per akimirką.

Buvo 1925 metų rugsėjo pradžia. Nedidelėse žydų krautuvėse puikavo išrikiuotos piramidės žvilgančių karamelių, pigaus odelono, butelių limonado ir paslaptinių dėžių su užrašais „Olla“ arba „Bon-ton“. Anais laikais vaikai buvo naivesni, ir mudu nesupratome, kokie magiški daiktai slypi už tų kartonėlių.

Diena buvo giedra. Ir, pro neaukštų namų kaminus švysčiojant saulei, iš visų vaikų Kaune, kuriems buvo sukakę keturiolika metų, aš buvau pats laimingiausias.

III

Be abejonės, anuometiniame Kaune vyko svarbesnių dalykų, negu augančių vaikų pergyvenimai.

Paėmus senų laikraščių komplektus, būtų galima atsekti visą Kauno vystymosi eigą chronologiškai, su vis didėjančiu išoriniu miesto žvilgesiu ir visomis piktžaidėmis. Mes augome ir keitėmės greitai, bet miestas kito dar didesniais šuoliais. Medinių namų vietoje dygo mūriniai, atsirado pirmieji autobusai, mažytė Laisvės alėjos atkarpa priešais miesto sodą pasidengė meksfalto lopinėliu. Po to meksfaltas ėmė plisti tolyn, aprėpdamas vis naujas gatves, aitrūs verdančios dervos dūmai kilo iš didelių katilų gatvėse ir veržėsi pro langų plyšius į miestiečių butus. Keitė savo uniformą policininkai, interjerus – kavinės, dažymąsi – prostitutės. Pasikeitė net pats režimas: fašistams pataikaujanti „liberalioji valdžia“ buvo nušalinta, o karininkai įkišo į prezidento rūmus savo statytinį. Bet tiek Stasiukaitį, tiek mane labiau domino „Maisto“ bendrovės dešrelininkų pasirodymas gatvėse (nikeliuoti garuojantys indai, kartoninė dėžutė, kurią gaudavai į rankas kartu su dešrele, traškančia bandute ir gana stipriomis garstyčiomis). Tie dalykai labiau domino už politinę santvarką.

Mūsų protai nebuvo dar pribrendę spręsti socialinių problemų. Akiratis baigėsi tuo, ką matėme ar ką išgyvenome savo pojūčiais. Visus blogio ar gėrio pasireiškimus mes galėjome aprėpti jau vėliau, gerokai subrendę, kai ne vien iš vadovėlių supratome, kad pasaulis dar nesibaigia Aleksoto šlaitais iš vienos pusės ir Žaliakalniu – iš kitos.

Kalbėjau kaip tik apie netikėtą draugystę su Stasiukaičiu. Įtarpas apie „Maisto“ dešrininkus – puiki iliustracija, kaip aš painioju chronologiją; nes vargu ar tuomet, kai man ir Tadiui (toks buvo Stasiukaičio vardas) buvo penkiolika metų, nikeliuoti indai su dešrelėmis puikavo Kauno gatvėse; tur būt, tie diedukai baltais chalatais pasirodys Laisvės alėjoje jau vėliau. O ledai – taip, juos pardavinėjo dar privatūs gamintojai, nes „Pienocentras“ irgi gal nebuvo jų nukonkuravęs, ir Laisvės alėjoje praeivių dar neviliojo ledų kavinė skambiu vardu „Gelateria Italiana“.

Visa tai, žinoma, digresijos, kurių negalima išvengti, kalbant apie tolimą vaikystę, net jeigu tai ne prisiminimų knyga, o tik paprastas romanas.

Tadas Stasiukaitis buvo neturtingesnis už mane, nors ir mano tėvas, vieno Kauno banko tarnautojas, vos suvedavo galus su galais, išlaikydamas mane, vyresnę mano seserį ir savo žmoną, mūsų motiną. Tačiau, šiaip ar taip, mes buvome padoriai apsirengę, nebadavom, o mūsų butukas Bažnyčios gatvėje buvo jaukus, bent dieną; vakare sužibdavo silpnos elektros lemputės ir tuoj pat vėl užgesdavo, nes, sveikatos sumetimais (o gal taupumo, ar sveikatos ir taupumo kartu), gulti eidavome labai anksti.

Stasiukaičiai gyveno viename kambaryje su priemene, mediniame name, pačiame Žaliakalnio gale. Tiesa, miestui greitai augant, tas medinis namas atsirado Žaliakalnio centre, bet tai jau kita istorija. Gyveno trise, nes tėvas, statybos darbininkas, nukrito nuo statomo namo pastolių. Kadangi policija ar darbo inspekcija nustatė, jog nukrito dėl savo paties kaltės, seniui Stasiukaičiui mirus (visi, kas turėjo bent trisdešimt metų, atrodė mums seniai), šeima liko be pragyvenimo šaltinio. Rangovas, tiesa, buvo geraširdis – davė vienkartinę pinigų sumą laidotuvėms, nors duoti ir neprivalėjo. Dabar Stasiukaitienė, kuri ir anksčiau nesėdėdavo sudėjusi rankų, skalbė nuo ryto iki vakaro baltinius ponų namuose. Gaudavo už tai sutartą atlyginimą ir maistą, kurio didesnę dalį parsinešdavo į namus. Viktė, Stasiukaičio sesuo, vyresnė už mus net dvejis metais, prižiūrėjo ponų naujagimį, kartais pasilikdama ten ir nakvoti; ponia buvo paliegusi, ir keltis naktimis prie kūdikio neleido jos sveikata. Na, o Tadas mokėjo tik pusę pinigų už mokslą, nes antrą pusę padengdavo gimnazijos tėvų komitetas iš pajamų, surinktų, ruošiant kasmetini balių šventos Zitos tarnaičių draugijos salėje. Reikiamą pusę duodavo motina ir Viktė, nes abi norėjo, kad bent vienas jų šeimos narys būtų mokytas. (Kad Viktė suvaidins mano gyvenime kokį nors vaidmenį, sužinojau tik po dvejų metų, kai mano draugystė su Stasiukaičiu buvo kiek atšalus. Ne todėl, kad būtume susipykę, bet todėl, kad vėl patekau į Kuprių šeimos orbitą. Bet apie tai vėliau.)

Pirmą kartą su albumu „Sevastopolio gynyba“ susipažinau kaip tik tada, kai, po miuokčiojimo gimnazijoje, prisivalgę ledų, atsidūrėme Stasiukaičių kambaryje. Tokį butą teko matyti pirmą kartą. Stasiukaitis parsivedė mane namo visai nesivaržydamas, nes, galimas dalykas, jis manė, kad visi žmonės gyvena taip, kaip ir jų šeima, – tokia mintis man buvo tada kilusi, bet tuojau pat ją atmečiau, nes pro kaimyninių namų langus galėjai matyti ir tinklines užuolaidas, ir puošnius sietynus, ir kokio nors aukštesnio baldo fragmentą.

Antrą kartą aš pasisiūliau užėiti pas Tadą ne dėl Krymo karo, bet dėl Viktės. Matyt, manyje jau buvo stipriai pabudę vyriški instinktai, nors jų metas dar neturėjo būti atėjęs. Apsimetęs, kad skaitau albumo puslapius, aš akių kampeliais sekiau Viktę, o ji, ar tai jausdama, o gal ir visai atsitiktinai, kaip tyčia sukiojosi po kambarį, nors, vos mums atėjus, sakė turinti išeiti pas savo darbdavius visam vakarui ir visai nakčiai. Stasiukaičio mama dar nebuvo grįžusi iš darbo – ji, tur būt, glaistė ar krakmolijo rankogalius, o gal, apsupta garų, didelėje rėčkoje minkė skalbinių masę.

Po to aš dar ėjau trečią, ketvirtą, penktą kartą, bet Viktės nebuvo. Ar ne dėl to aš lioviausi lankęsis pas Tadą? Nemanau, kad Kazys būtų mane papirkęs kramtomąja guma. Šiaip ar taip, mano draugystė su Kupriais atsinaujino vėl.

Jie gyveno irgi Žaliakalnyje. Du nedideli kambariai žvilgėjo švara ir dvelkė miesčionišku jaukumu. Dabar žaidėme nebe kėgliais, o „blusomis“ – plokščiais skridinėliais, kurie šokinėdavo, paspaudus jų kraštą. Reikėdavo įšokdinti juos į minkštą dubenėlį, ir kas padarydavo tai pirmas – būdavo laimėtojas. Mumyse buvo jau pabudęs azartas, ir mes lošdavome, tiesa, ne iš pinigų, bet iš saldainių arba šokolado.

Kazio tėvas tebebuvo Amerikoje, o motina iš pusės su vienu Kauno vertelga laikė nedidelį restoraną, o gal varjetę, nes artistė (pseudonimu Birutė) dainuodavo čigoniškus romansus, o vertelgos sūnus žongliuodavo lėkštėmis ir sviedinukais. (Jis buvo pabėgęs iš tėvų namų ir nusibastęs su kažkoku cirku, kur truputį pramoko žongliravimo meno. Paskui pabėgo iš cirko ir vėl grįžo į gimtuosius namus, radęs šiam retam talentui dirvą savo tėvo ir ponios Kuprienės restorane.)

Sunykusi moteriškė, išvykus vyrui į Ameriką, atsigavo ir dabar atrodė visai šauniai. Biznis sekėsi, matyt, neblogai, nes, mums perėjus į sekančią klasę, Kupriai vėl persikėlė į didelį butą Putvinskio gatvėje. Penki dideli kambariai ketvirtame aukšte, vaizdas į miestą, kilimais išklotas parketas, žvilgą baldai – riešutmedis ar jo imitacija. (Tada, be abejo, dar nemokėjau skirti medžio.)

O restorane vakarais būdavo linksma. Mudu su Kaziu kartais stebėjome, stovėdami už bufeto, kaip pagyvenę ponai prisėdavo prie labai gražių merginų, kurių čia nestigo. Kai Kazys ėmė labiau domėtis tomis merginomis, ponias Kuprienė uždraudė mums ten vaikščioti. Bet aš jau spėjau pamatyti restorane Viktę ir ėmiau abejoti, ar ji iš tiesų keičia mažam vaikui vystyklus. Galimas dalykas, kad keitė, bet Vermuto taurė kvėpėjo maloniau, negu vaiko vystyklai. Viktė pasidarė dar dailesnė, o grimas išryškino jos egzotišką grožį. Savaiame suprantama, žodis „egzotiškas“ anais laikais man irgi buvo gal dar nežinomas, kaip ir žodis „vermutas“. O gal ir ne (aš buvau imlus civilizacijai). Tie restorano vaizdai žadino mano fantaziją – aš buvau šešiolikmetis, ir manyje jau kunkuliavo slopinamos aistros, neduodamos susikaupti ir pasišvęsti mokslui. Kai tekdavo ant lentos kreida nupiešti apskritimą, man akimirkai pasivaidendavo krūtis. Tik akimirkai, bet to pakako, kad aš pamirščiau uždavinio sąlygą, nekalbant jau apie sprendimą, ir gaudavau dvejetą. Nuotraukos vokiškuose ir prancūziškuose žurnaluose neblogai supažindindavo su patraukliais gyvenimo reiškiniais. Mes grįždavome iš gimnazijos Nemuno gatve, stebėdami tarpuvartėse stovinčias prostitutas ir neišdrįsdami paragauti uždrausto vaisiaus. Ar pragaro ugnis, švysčiojanti iš mokytojo lūpų per tikybės pamoką, ar baimė susigauti stambią ligą pristabdydavo Kazį ir mane – dabar jau nebegalėčiau pasakyti. Vienok stabdžiai veikė stipriai. Juo labiau kad fantazija gaudavo naujo peno visai nenumatytomis aplinkybėmis.

Štai, pavyzdžiui, prieš pat Kupriams persikraustant į Putvinskio gatvę, aš, sužinojęs, kad Kazys serga, pabėgau po trijų pamokų ir nuėjau jo aplankyti Žaliakalnyje. Nežinau, kas mane sugundė ne paskambinti, o žvilgtelėti pro langą. Žvilgtelėjau kaip vagis, kuris nori viską matyti, būdamas pats nepastebėtas, ir pamačiau ne Kazį, o jo mamą su restorano pusininku. Kadangi tai buvo vasara ir antrieji langai išimti iš rėmų, kiekvienas žodis buvo gerai girdimas.

– Užsirišk pagaliau kaklaryšį ir užsivilk švarką, – pasakė ponias Kuprienė. – Vaikai gali grįžti iš mokyklos. Kurių velnių ėmei vaikščioti į namus!

Užgirdęs žodį „vaikai“, aš apmiriau ir, palenkęs galvą, prasliūkinau po langais, bėgdamas patvoriais tolyn, kol įsitikinau, kad dabar manęs jau negali pastebėti. Man, tiesa, knietėjo lyg niekur nieko paskambinti prie durų ir paklausti apie Kazio sveikatą, kol nesusizgribau, kad ir Kazys pabėgo iš pamokų taip pat, kaip ir aš. Kitaip sakant, jis visai nebuvo nuėjęs į gimnaziją. O Irena ir Vladas kuo stropiausiai klausėsi pamokų (Irena dar pradžios mokykloje), net nenumanydami, koks sudėtingas yra gyvenimas.

Ar aš papasakojau apie tą įvykį Kaziumi? Tur būt jau žymiai vėliau, o gal ir visai ne. Šiaip ar taip, išlaikyti paslaptį tokiame amžiuje – dar labai sunku. Ir vis dėlto aš ilgai, labai ilgai ją išlaikiau. Ar ne todėl, kad, man kitą kartą ieškant Kazio, ponias Kuprienė paklausė, ar ne aš vieną dieną sliūkinęs palangėmis pamokų metu? Aš išsigyniau, o ponias aiškino man apie garbingumą. Kad ir kaip buvau sukirstas, pamatęs besirengiantį pusininką, žinojau – jei tik išsiplepėsiu Kaziumi, man bus užkirstas kelias užėiti į jų namus: aš nė kiek neabejojau, kad ponias Kuprienė tučiuojau atspės, jog esu išsiplepėjęs, kaip anąkart nujautė mano slampinėjimą prie jų buto langų. Vėliau, persikėlus į didelį butą ketvirtame aukšte, tokioms špionažo galimybėms buvo užkirstas kelias; mano matytas pusininko vizitas blėso atmintyje, ir po kurio laiko ėmiau abejoti, ar būsiu iš viso matęs jį be kaklaryšio ir be švarko: gal, ko gera, tai buvo tik vaizdinys? Taip ponias Kuprienė mano akyse visai reabilitavosi.

Pas Tadą Stasiukaitį panorau vėl užėiti ne dėl ko kito, o dėl jo sesers. Apie tai, kad ją mačiau restorane, neiškenčiau neplurptelėjęs Tadiui. Maniau, kad jis supyks, paraudonuos, suriks: „Melas!“ Ir tvos man, ko gera, kumščiu į pasmakrę. Nieko panašaus neįvyko. Tadas tiesiog praleido pro ausis mano pasakojimą. Tačiau po to ne iš karto sutiko, kad aš užėičiau pas jį.

– Ką tau pas mane daryti? – paklausė jis. (Tą jis ne kartą buvo man sakęs.) – Tu juk draugauji su Kaziu.

– Aš draugauju su visais, – išsigyniau. – Pagaliau ne toks jau jis mano bičiulis.

– Tu pakartotum tai ir prie jo?

– Ir pakartočiau! Negi aš bijau.

– Žinoma, kad bijai. Jis turi restoraną – ten tu nemokamai gauni vakarienę, kai tik judu nueinate.

– O iš kur tu žinai? – Aš norėjau dar pridurti: „Gal iš Viktės?“, – bet laiku įsikandau liežuvį. Man labai knietėjo aplankyti tą griūvančią lūšną ir vieną kambarį su priemene joje, ir Viktę tame kambaryje. – Kam man nemokama vakarienė, jei ir namuose nebadauju?

– Restorane smagiau. Muzika groja, o ant lėkščių gėlės ir paukščiai išpaišyta.

– Nei paukščių, nei gėlių, tik auksiniai apvadėliai. Matyt, niekada nesi buvęs restorane?

– Aš? O ko man būti? Turtingų draugų aš neturiu.

Vis dėlto tą pačią dieną aš vėl žiūrėjau, kaip buvo ginamas Sevastopolis, o kadangi tuos paveikslėlius žinojau jau atmintinai, man pasirodė, kad ir aš dalyvauju kovose, kad vedu kareivius į ataką (pats, be abejo, buvau karininku), net fiziškai jčiau, kaip saulės šviesoje sušvytruoja šautuvų durtuvai.

Kai tik mes įsigilinom į albumą, jėjo Viktė.

– Ar mama yra? – paklausė ji Tada, visai nekreipdama dėmesio į mane. (Seniau, kai lankydavausi pas Tada, ji labai draugiškai, neslėpdama savo simpatijos, pasisveikindavo su manim.)

– Žinai juk, kad skalbia.

Mes atvertėme kitą puslapį, o Viktė tvarkė spintą, kurios seniau nebuvo matęs. Spinta buvo graži, kanarėlių spalvos su tamsiomis gyslomis ir visai nesiderino su skurdžia lūšnos aplinka. Nepakreipdamas galvos, aš dirščiojau į Viktę, kuri dėliojo rausvos spalvos baltinius, ir pajutau, kaip šiurpas eina išilgai nugaros, nors visai nebuvo sušalęs; negi baimė būtų mane pagavusi? Ne, tai buvo visai naujas jūtimas, ir negalėčiau tvirtinti, kad būtų buvęs nemalonus, nors ir nejprastas. Šiaip ar taip, man jau nerūpėjo Sevastopolis, nei turkai, nei prancūzai. Aš sumojau, kad Viktė tuoj išeis, ir man labai parūpo su ja pasikalbėti, nors neturėjau nė mažiausio supratimo, apie ką kalbėsiu.

– Na, ačiū, Tada, – pasakiau, keldamasis nuo stalo. Aš žinojau, ką daryti: stovėsiu kur nors pasislėpęs, kad matyčiau, kada išeis Viktė. Net jeigu prie jos nepriečiau, galėčiau pasekti, kur jinai eis. Man išgaravo iš galvos, kad rytoj sunkios pamokos, kad reikia paruošti namų darbus. Mane užvaldė tik viena mintis, ir toji mintis buvo Viktė.

– Aš tave palydėsiu, – pasakė Tadas, keldamasis iš užstalės.

– Kam? Nereikia, – tariau išsigandęs, nes Tadas galėjo man viską sugadinti.

– Nereikia tai nereikia, – Tadas buvo gerokai nustebęs.

– Tu verčiau mokykis, – tie žodžiai mano lūpose skambėjo, tur būt, juokingai, nes Tadas šyptelėjo, – rytoj – lotynų kalbos ektemporalė (taip mūsų gimnazijoje vadindavo paprasčiausius rašomuosius darbus), o ir matematikos uždavinių va kiek. Tu man duosi persirašyti? Aš jų neišspręsiu.

– Taigi tavo tėvas banke dirba.

– Jis man niekada nepadeda. „Turi nuosavą galvą ir dirbk, man ir be tavęs rūpesčių pakanka“, – toks jo atsakymas, Tada.

– Teisingas atsakymas. Tik aš irgi su klaidomis išspręsiu – man taip pat niekas nepadeda.

Viktė išėjo dar negreit – gal už poros valandų, gal ir vėliau, o aš kantriai laukiau už namo kertės, pasiryžęs slėptis, jei išeitų Tadas. Nuo Viktės aš irgi pasislėpiau. Visi mano ketinimai ją užkalbinti ištirpo, vos tik išvydau. Man labai rūpėjo, kad ji manęs nepamatytų, ir ėjau iš tolo, pasieniais, pasiryžęs vėl bėgti už kampo, jei tik ji mėgins atsigręžti. Taip aš ją nulydėjau žemyn, iki pat centro, o

ji įsuko į kavinę Laisvės alėjoje, ir visas mano žygis nuėjo perniek. Vis dėlto aš kantriai laukiau gatvėje, jau sušalęs ir labai alkanas, galvodamas, ką pasakyti tėvams, kai mane klaus, kur taip ilgai slampinėjau. Kuprinę su knygomis nešiausi rankoje, nes laikiau save kone suaugusiu, ir tempti kuprinę ant nugaros buvo man „ne fasonas“. Jau visiškai sutemo, kai Viktė išėjo iš kavinės. Išėjo ne su seniu, o su jaunu vyru, net iš tolo buvo matyti jo ilgos žandenos. Nulydėjau aš juos net iki viešbučio „Continental“ Gedimino gatvėje – man tai buvo pakeliui į namus. Dabar gatvėje jau nebestovėjau. Eidamas namo, savo vaizduotėje piešiau Viktę, kartu prisimindamas poniją Kuprienę, teisingiau, tą pokalbį, kurį girdėjau pro langą, kai jinai kalbėjo su savo pusininku.

Rytojaus dieną gimnazijoje gavau net tris dvejetus, bet tie dalykai jaudino mane mažiausiai.

IV

Neatsimenu, kiek kartų esu dar buvęs pas Tada – vieną ar du, gal tris, o gal nė vieno. Tai ir nesvarbu. Gyvendamas nelabai pasiturinčio tarnautojo šeimoje, aš linkau į prabangų gyvenimą, o Stasiukaitis buvo dar didesnis skurdžius už mane. Kupriai – kas kita. Jų bute atsirasdavo vis naujų dalykų, kurie mane žavėdavo ar net stulbindavo. Pavyzdžiui, lempinis radijo aparatas (savo bute Bažnyčios gatvėje mes turėjome detektorių su ausinėmis). Arba projekcinis kino aparatas „Pathé“ firmos. Kupriai išsinuomodavo filmus, ir jų bute ant sienos pakabintame ekrane sumirgėdavo nuostabus pasaulis, kuris taip skyrėsi nuo nuobodaus gyvenimo Kaune, jog šis panėšėjo į tvenkinį su nejudančiu vandens paviršiumi. Be to, Kupriai turėjo ir filmavimo aparatą. Tai kainavo pasakiškus pinigus, bet restoranas, matyt, davė nemaža pajamų.

Kai man sukako septyniolika metų (tiek pat Kaziui ir Tadiui), moterys mano vaizduotėje nustelbė visus kitus susidomėjimo objektus. Tai net nebuvo padidintas seksualumas. Mano draugai irgi domėjosi tuo pat. Moters siela buvo tada dar antraeilis dalykas. Savaime suprantama, kad iš gimnazijos eidavome tiktai Nemuno gatve, tačiau, mūsų gailėsčiui, vulgariai nusidažiusios prostitutės, stovinčios tarpuvartėse, nekėlė jokių emocijų.

Tadas su mumis nebendravo, grįždavau su Kaziu ir dar su keliais berniukais iš pasiturinčių šeimų, nes jau mokyklos suole draugystės užsimegdavo dažniausiai pagal turto kriterijų. Tie, už kuriuos mokėdavo tėvų komitetas, turėjo savo uždarą ratelį. Tik futbolo rungtynių metu, kai mūsų klasė žaisdavo su kita klase, sportinėje aikštelėje įsiviešpataudavo klasinės lygybės valanda. Prisimenu vieną berniuką, įmušusį penkis įvarčius; mes nusprendėme, kad tokiai sportinei žvaigždei tinkama vieta – tik mūsų kompanijoje. Jis, tiesa, nepritapo, nes nenorėjo pats. O aš vis dėlto mokėjau gimnazijos mokestį pats už save (tai yra mokėjo mano tėvai), mano alkūnės nebuvo užlopytos, o kadangi, gėdindamasis mūsų kuklaus buto, nieko pas save nesivedžiau, kažkaip pritapau prie turtingųjų kompanijos, suvaidindamas kone milijonieriaus sūnų. Pavyzdžiui, mums ėmus slapčia rūkyti, nusipirkdavau amerikietišku cigarečių ir vaišindavau jomis draugus, lyg tai būtų paprasčiausias ir natūralus reiškinys. O pinigus aš ištraukiau iš tėvo kišenės, visai nekreipdamas dėmesio į jo susigraužimą, nes kiekvienas litas mūsų šeimoje turėjo savo griežtą paskirtį. Kazys, tiesa, buvo porą kartų pas mane užklydęs, jis žinojo, ko aš vertas, ir tas dalykas mane visą laiką graužė ir siutino.

Ir štai vieną vakarą Laisvės alėjoje, pačiame viduryje, prisėdau ant suoliuko, norėdamas pažiopsoti į praeivius, ir tik tada pastebėjau, kad šalia manęs sėdi Viktė. Jai dabar buvo devyniolika, atrodė ji dar žaviau, nes jos grimas nepanėšėjo į gatvės moterų dažus, pagaliau, nebuvau net tikras, ar tie skruostai nudažyti, ar jų rausvumas natūralus.

– Labas vakaras, panele Vikte, – pasakiau ir kažkodėl susidrovėjau.

– Labas, Karoli. Kodėl gi aš jau panelė? Aš patraukiau pečiais ir pakartoju:

– Panelė... – Mano balsas suskambėjo labai nenatūraliai, ir Viktė ėmė juoktis.

– Pas Tada jau nebeateini?

– Nėra kada. Daug pamokų.

Melavau begėdiškai.

– Ei, berniuk, berniuk... O tu vis dar nekaltybę saugoji? Aš suglumau. Draugų kompanijoje būdavau labai drąsus, bet dabar nežinojau, nė ką besakyti.

Iš tos nepatogios padėties išgelbėjo pati Viktė, nelaukdama atsakymo:

– Saugok, jei patinka. O liežuvį turi per ilgą. Kam tada pasakei mano broliui, kad matei mane restorane su seniu?

– Argi aš sakiau?

– Pats žinai, kad sakei. Pagaliau nesvarbu, sužinotų anksčiau ar vėliau. Tu man stipriai patikdavai – nemaniau tada, kad toks plepys. Tiek to, kas buvo – tai buvo. Į kiną nori? Šešių serijų filmas. Šiandien pirma serija.

Aš, žinoma, norėjau, bet neturėjau pinigų.

– Reikia eiti mokytis.

– Jei reikia, tai eik. O jei neturi pinigų, aš tau užfundysiu bilietą. Einam?

Aš nuėjau su ja į kiną; sėdėjome ložėje ir valgėme šokoladą „Tobler“, šveicarišką, ir todėl brangų. Mes sėdėjome ložėje vieni, susiglaudę, ir tada vėl pajutau, kaip man išilgai nugaros eina šurpas. Gal todėl, kad indėnai ekrane skalpavo baltąjį. Ir ūmai – pats nežinau, kaip tai atsitiko, – aš padėjau ant jos kelio ranką, – padariau tai, apie ką ilgai svajodavau, sėdėdamas prie neišsprendžiamo matematikos uždavinio. Ji nenustūmė mano rankos, tik pasakė:

– Oho, koks tu. Maniau, kad neišdrįsi.

Po to aš ją apkabinau (kaip gerai, kad į ložę neatsisėdo dar kiti žmonės), bet pabučiavimas buvo gana nevykęs, aš lūpomis daugiau gaudžiau orą, negu jos odą.

– Užteks jau, – tarė ji. – Ar daug moterų bučiavai?

Per mokyklos tėvų komiteto balių aš pabučiavau į skruostą vieną švento Kazimiero gimnazijos mokinę ir gavau per žandą. Tai prisiminiau dabar čia, kino ložėje. Kitą kartą, vaikščiodamas palei Girstupį, šlykštų upeliūkštį stoties rajone, aš pabučiavau jauną siuvėją, teisingiau, siuvėjos mokinę, ir per žandą negavau, tik pabučiavimas liko be atsakymo.

– Teko, – atsakiau neapibrėžtai.

– Čia ne vieta, – nusprendė Viktė.

„Štai kada tai įvyks, – kalbėjau pats sau, įsižiebus salėje šviesai; mano akys tuo pat metu šniukštinėjo po kino salę – ar nepasipainios koks nors mokytojas; ne, tokio pavojaus nebuvo. – Viktė bus toji moteris.“ Kaip visa tai atrodys, aš neįsivaizdavau, bet neabejojau, kad įvyks. Ar viešbutyje „Continental“? O jei manęs ten neįsileis? Man atrodė, kad iniciatyvą turi parodyti Viktė, nes jaučiau, kad ji pasiryžusi supažindinti mane su viena didžiausių gyvenimo paslapčių.

– Štai ką, – pasakė Viktė. – Negaliu gaišti veltui laiko. O tu, jei nori, ateik rytoj. Į namus. Pamokų metu, kai Tado nebus namie. Juk dažnai pabėgi iš pamokų?

– Kartais.

– Ateik dešimtą ryto. Būsi viena.

Visą naktį nesumerkiau akių, kankinamas ne tiek aistros, kiek baimės. Paryčiu nusprendžiau pas Viktę neiti ir tada kietai užmigau.

Ir vis dėlto nuėjau. Kol pėsčias, visai neskubėdamas, su kuprine po pažastim, nužingsniavau iki Stasiukaičių, buvo dešimta valanda.

Įsileido mane Viktė, apsivilkusi rožiniu šilkinu chalatėliu. Dar priemenėje paklausiau:

– O jeigu Tadas irgi pabėgs iš pamokų?

– Namis. Žino, kad aš dar čia. Aš jam griežtai uždraudžiau praleidinėti pamokas. Dar kartą pabėgtų – atsisveikintų su mokykla. Aš už jį nebemokėčiau. O jis nori baigti gimnaziją ir būti daktaru. Dar neapsisprendė, ką gydyti – žmones ar gyvulius. Kuprinę palik čia.

– Mama negrįš?

– Kiškis drąsuolis! Negrįš. Ko tau bijotis? Ir ko stovi kaip stuobrys?

Kadangi aš iš tikro nežinojau, ką man daryti, ji nuvilko man švarką. Spėjau dar pastebėti, kad kambaryje naujas stalas ir naujos kėdės, ir palubėje kabo elektros lempuotė su melsvu gaubtu.

O po to viskas aplinkui nustojo egzistavę, išskyrus Viktę, teisingiau, jos kūną, ir mano baimę – netapti juokingu jos akyse – ištirpo, nes buvau drąsus ir ryžtingas. Kai mano ekstazė pasiekė kulminaciją, supratau, kad tai visai kas kita, negu mūsų berniokiškos pramogos, kai partnerės gyvavo tik vaizduotėje.

O paskui grįžau į realybę, pasišlykštėjęs savim, bet tai truko labai trumpai, nes man nesunku buvo įsisąmoninti, kad laimė, apie kurią tiek kalba žmonės, be abejo, glūdi šiose akimirkose, o meilė, tur būt, taip pat. Nors dėl meilės aš šiek tiek suabejojau ir, gulėdamas šalia gražaus Viktės kūno, supratau, kad toji mergina tapo man labai artima, bet negi meilė ir yra tas jausmas? Dėl meilės žudosi (apie tai rašė knygos, skelbė dienraščių kronikos, kalbėjo žmonės), o aš tikrai nenusižudyčiau, jei daugiau nebetektų suartėti su Vikte. Ji man nebuvo individas, gyvenęs savitą gyvenimą, o tik eilinė (tiesa, graži) moterų atstovė, moterų, be kurių, tuo aš buvau įsitikinęs, būtis neturi jokios prasmės. (O gal tik dabar man atrodo, kad aš tada taip galvojau.)

– Viktė, – pakartojau jos vardą, – Viktė. Kadėl ne Viktorija? Viktorija – gražiau. Skaičiau Hamsuno knygą apie didelę meilę.

– Aš netikiu didele meile, – pasakė Viktė. – Ir todėl aš ne Viktorija. Bet tu, vyruti, talentingas šioje srityje. Šiaip atrodo susna, bet aš jutau, kad tavyje kažkas yra.

Ji valdingai mane apglėbė, ir vėl visi daiktai aplinkui ištirpo, likom tik mes dviese, net ne dviese, o kažkoks vienas didžiulės aistros kamuolys, ir aš tebuvo to naujo padaro sudėtine dalimi, kol vėl neatgavau sąmonės.

– Tu, vyruti, mane visiškai nukankinsi, – tarė Viktė su neslepama pagarba. – Dabar keliauk, ką aš paskui darysiu, kai man reikės dirbti? Neturiu laiko savo malonumui, drožk.

– Rytoj aš vėl pas tave ateisiu, – nusprendžiau.

– Dar ko! Tave išmes iš mokyklos. O ir man kasdien pramogauti nėra kada.

– Tai kada, Vikte?

– Užporyt. Ne, užporyt sekmadienis, visi namie. Pirmadienį.

– Lik sveika, Viktorija.

– Palauk, – pasakė Viktė. – Nueik vakare į kiną. Še tau litą. Ir dar litą šokoladui. Tadui šį kartą, tikiuos, neišsiplėsi?

– Ką tu!

– O aš, įsidėmėk, Viktė, o ne kokias nors Viktorijas.

Namie, jau po vakarienės, gavau pylos. Pasirodo, tą dieną nebuvo paskutinės pamokos, ir Kazys, manydamas, kad sergu, atėjo manęs aplankyti. Tada mama ir sužinojo, kad nesilioviau bėginėjęs iš pamokų, o tėvas šaltai ir metodiškai nudyre man kailį. Aš neverkiau, nors odą deginte degino, bet pasakiau sau, kad pirmadienį, šiaip ar taip, vėl nueisiu pas Viktę, o jei mane lups ir toliau – pabėgsiu iš namų. Savo tėvo niekada per daug nemylėjau, bet tą vakarą jo tiesiog nekenčiau. Negalėjau dovanoti ir motinai, kad mane išdavė. Sesuo Cilė (pilnas vardas buvo, žinoma, Cecilija) žiūrėjo į mane pašiepiamai, ir prisiečiau sau, kad, atsiradus progai, ir su ja atsiskaitysiu. Ji buvo jau abiturientė, labai

dėl to įsivaizdindavo, o aplink ją rėžė sparną vaistininkas iš Vytauto gatvės – akiniuotis su vyšninės spalvos nosimi, ir, nors Cilei patiko kažkoks studentas, tėvai uždraudė su tuo studentu susitikinėti. Vaistininkas gi turėjo privalumą – didelį butą ir nuosavą automobilį, jau padėvėtą fordą, kuriuo vežiodavo po Mickevičiaus slėnį Cilę su tėvais arba Cilę ir mane. Kartais duodavo man pinigų kinui arba šokoladui kaip ir Viktė, ir ant vaistininko aš nepykau, nors ir jį laikiau jau pilnateisiu mūsų šeimos nariu.

Pirmadienio rytą aš vėl apsilankiau pas Viktę, tačiau, kai, kupinas vyriško pasididžiavimo (po poros valandų ji vėl mane išgrūdo), žengiau pro duris į gatvę, pamačiau vyruką ilgomis žandenomis (kažkada buvau pastebėjęs Viktę jo kompanijoje), kuris, ilgai nelaukdamas, stvėrė mane už pakarpos ir vožė krumpliais į nosį. Aš gal būčiau pasipriešinęs, o gal tiesiog pabėgęs, bet kraujo skonis burnoje mane visai sukaustė, ir aš vėl gavau – dabar į pilvą, po krūtinkauliu, ir man atrodė, kad tai jau galas. Aš atsisėdau tiesiai ant grindinio ir gavau batu smūgį į galvą, ir taip būtų tęsęsi gal tol, kol vyrukas su žandenomis būtų mane užmušęs, bet iš namo išbėgo Viktė ir puolė prie vyruko su kumščiais. Kad ir kaip gėlė galvą ir veidą, spėjau dar pamatyti, kaip vyrukas šėrė plaštaka Viktei per veidą.

– Tik ne gatvėje! – sušuko ji.

– Galima ir ne gatvėje, – sušvokštė jis, ir dabar Viktės riksmas pasigirdo jau bute. Šiaip taip atsikėliau. Namai ir elektros stulpai sukiojosi man prieš akis, tačiau nudziubsėjau nuo kalno žemyn, į miestą palikęs klykiančią Viktę ir prisiekęs atkeršyti vyrukui su žandenomis. Koks tai bus kerštas, nespėjau dar sugalvoti.

V

Praėjus gal porai savaitių po to, kai Žaliakalnyje buvau sumuštas, vaistininkas pasipiršo mano seseriai. Tačiau tėvai nusprendė, kad jai dar reikia išlaikyti brandos egzaminus, ir vestuves atidėjo vasarai.

Užtat labai iškilmingai buvo atšvęstos sužieduotuvės. Jos vyko vaistininko bute, kuris buvo dvigubai didesnis už mūsų butą ir keturgubai – už Viktės. Tai buvo keturi kambariai su vonia ir visais patogumais, su kanarėlėmis palangėje ir akvariumu pasienyje. Akvariume plaukiojo mažos auksinės žuvytės. Uždegus lempą už akvariumo, žuvytės ir vandens augalai priminė pasaką, kurios veiksmas vyksta jūros dugne. To aš dar niekad nebuvau matęs, ir tai man imponavo netgi labiau už padėvėtą fordą.

– Jūs pats maitinate žuvytes ir kanarėles? – paklausė mama, kuriai kambario gyvija irgi padarė didelį įspūdį.

– Aš, kas gi. Jei maitintų Petronėlė, mano šeimnininkė, paukščiai išdvestų ir žuvytės išgaištų. Čia reikalinga gera ranka.

Petronėlė nebuvo išdžiūvusi šeimnininkė, kaip galima spręsti iš vardo; gali būti, jog ji nepriklausė net šventos Zitos draugijai. Jauna raudonskruostė moteris, sprendžiant iš vaistininko išvaizdos, rūpinosi juo neblogai, tad pastaba apie gerą ar blogą ranką buvo leptelėta šiaip sau, gal norint pabrėžti savo rūpestingumą. Indaujoj šalia krištolinių taurelių stūksojo dviem eilėm išsirikiavę buteliai. Spėjau pamatyti raudono krupniko etiketes ir supratau, nuo ko vaistininko nosis spėjo įgauti vyšnių spalvą.

Kaip tik šią dieną aš įsigijau daiktą, apie kurį ėmiau svajoti nuo tos akimirkos, kai Žaliakalnyje mane spardė į galvą. Tėvams, žinoma, paaiškinau, kad buvo užpuolę pora chuliganų, einant į mokyklą, ir tuo būdu pasiteisinau, kodėl nebuvau pamokose vėl. Dabar man buvo leidžiama važinėti į mokyklą ir grįžti į namus autobusu, nes mieste autobusai buvo jau pasirodę. Nemuno pakrante tebebūškavo

siaurasis geležinkelis, o arklių tramvajaus, konkės, studentai taip pat dar nebuvo nuvertę nuo bėgių ir simboliškai palaidoję; o gal pastarasis jau buvo nustojęs važinėti.

– Ką tau padovanoti? – paklausė mane vaistininkas. Ne todėl, žinoma, kad džiaugtūsi, galėdamas padaryti man malonumą, o paprasčiausiai norėdamas įsiteikti. Mama su tėvu kaip tik apžiūrinėjo butą, o mudu su vaistininku stovėjome prie akvariumo, kuriame plaukiojo raudonos žuvytės. – Jei čia būtų auksinė žuvytė, ji gal patenkintų bet kokį tavo norą, bet čia tos žuvelės nėra. Tai ko nori? Pačiūžų?

– Ačiū, pačiūžas turiu.

– Futbolo kamuolį?

– Montekristą.

– Kokį montekristą?

– Pistoletą. Ne visai tikrą. Šaudo mažomis kulikutėmis.

Aš nupasakojau vaistininkui, kaip atrodo „montekristas“: toks, kokius turi šerifai kaubojiškuose filmuose, tik mažesnis. Išsauni, būgnelis pasisuka, vėl spaudi – ir vėl šūvis.

– Verčiau aš tau nupirksiu geras švediškas pačiūžas, nes dar įšausi kam nors į langą.

– Ir kas? Peršaučiau tik stiklą. Bet negi aš kvailas, kad šaudyčiau į langus?

– Nori dar žaisti kaubojais? Šerifu knieti pabūti?

Jau kitą dieną aš buvau naujo mažyčio ginklo savininkas. Prisimenu nusivylimą, kai kulka nepervėrė ne taip jau storos lentos. Užtat peršovė kartono lakštą, paskui du ir net tris. Nusitaikiau Trakų gatvėje varną, aš jos nekludžiau, bet su pasitenkinimu stebėjau, kaip krito žemėn nedidelė šakelė.

Atėjo žiema. Visomis gatvėmis skambėjo žvangučiai: žemose šlajose, be atvangos niukindami arklus, vežiojo poreles apsimuturiavę vežėjai. Sustojimo vietose jie be perstojo daugė sušalusias rankas į pečius, nors rankos buvo apmautos storomis pirštinėmis; iš vežikų burnų veržėsi garo kamuoliai. Gatves dengė baltas iki melsvumo sniegas, girgždąs po kojomis; naktį jau iš tolo buvo girdėti einas žmogus. Nesiimu spręsti, kas čia kaltas – saulės dėmės ar tebesivystančios pramonės išmetami į atmosferą dar nedideli dūmų kiekiai, bet žiemos anais laikais buvo šaltos ir kalendorinės – nuo gruodžio iki vasario imtinai spaudė speigas. Užtat vasaros buvo kaitrios ir saulėtos.

Po paskutinio susitikimo su Vikte praėjo gal pora, gal keletas mėnesių, ir aš panorau vėl su ja susitikti. Dabar, atidžiau pažvelgęs į praeitį, imu abejoti, ar tai buvo vien fizinis potraukis. Kai tau septyniolika metų, pradedi just, kad reikia turėti artimą žmogų, su kuriuo galėtum pasidalinti slapčiausiomis mintimis, drąsiausiomis (ir kvailiausiomis) svajonėmis, ir tas žmogus negali būti berniukas, o juo labiau – suaugęs vyras. Ir man vaidenosi dažnai ne Viktės kūnas, kuris, be abejo, nebuvo praradęs savo patrauklumo, o jos akys (žydros, su tankiomis blakstienomis ir taisyklingais antakiais), nedažyti šviesūs plaukai, nosis, nei per maža, nei per didelė, kone čigoniška veido spalva, ir man kildavo nenumaldomas noras matyti tas akis, labai nekaltas, taip nesiderinančias su profesija, kurią Viktė sau pasirinko. Be abejo, žmogaus veidas – irgi kūno dalis, tačiau jis atstovauja žmogaus vidiniam „aš“ labiau, negu kojos ar liemuo.

Vieną rytą patraukiau kaip paprastai į mokyklą – pėsčias iki Vytauto prospekto, paskui autobusu iki Rotušės aikštės ir dar keliasdešimt žingsnių iki gimnazijos durų. Visas tas dienas (ir savaites, ir mėnesius) rūpestingai lankiau pamokas, nepraleisdamas nė vienos, ir dabar galėjau vėl simuliuoti ligą. Kazio braižas, kai jis kiek pakreipdavo plunksną, buvo labai panašus į mano motinos braižą – pusiau vaikišką, žmogaus, neįgudusio daug rašinėti. Mokytojai mumis pasitikėjo, ir mes išnaudojome tą pasitikėjimą, klastodami tėvų raštelius. Žinoma, su saiku, ir mūsų apgavystės paprastai neiškildavo aikštėn.

Aš atvažiuoju gerokai anksčiau ir, atsistojęs skersgatvyje, pats būdamas nematomas, stebėjau visus, kas skubėjo į mokyklą. Kai pamačiau Tada, vėl nužingsniavo prie autobuso. Išlipau miesto centre, prie Mickevičiaus gatvės. Iš ten, jau Mickevičiaus gatve, patraukiau iki Aušros tako ir slidinėdamas ėmiau kopti laiptais aukštyn. Mat, funikulierius nebuvo dar pastatytas, todėl tekdavo naudotis nuosavomis kojomis.

Pas Viktę atėjau lygiai dešimtą valandą. Laikrodėlio dar neturėjau, bet, mandagiai atsiprašęs, pasiklausiau gatvėje kažkokio praeivio. Viktė, atrodo, net nenustebo.

– Kiškis drąsuolis, – tarė ji. Viktė buvo jau apsirengusi, gal net ruošėsi eiti į darbą. – Taip gavai pylos, ir aš per tave, ir tavęs neatgrasė?

– Kuo aš čia dėtas? – mane ūmai pagavo pyktis. Prisiminiau atsitiktinį mudviejų susitikimą ant suoliuko Laisvės alėjoje ir neceremoningą Viktės kreipimąsi į mane. – Tai juk tu domėjaisi mano nekaltybe.

– Visai nesidomėjau. Tik man tada patikai. Nejaugi turėjau tau kalbėti apie meilę?

– Meilę? – Dabar jaučiau norą ją pašiepti, gal net pravirkdinti. – Ar tu gali mylėti?

Jos veidą nutvieskė raudonis, ir man dingtelėjo, kad ji dar sugeba įsižeisti. (Žinoma, gal tada galvojau visai ką kita, o dabar, po daugelio metų, tik taip, o ne kitaip atkuriu savo galvosena. Tačiau kone pažodžiui atsimenu, ką sakėme vienas kitam, netgi tai, kad ji paraudonavo, o man pasidarė jos gaila. Net ir dabar galėčiau prisiekti, kad iš tiesų jos tada gailėjausi.)

– Daug tu supranti, parše, apie meilę, – nepaisant įžeidžiamų žodžių, jos balsas skambėjo visai neužgausiai, gal net švelniai. – Manai, iš didelio džiaugsmo einu su visais gulėti? Motina dabar ligoninėj, manai, visa tai už dyką? – Ji pakilojo krepšelį. – Štai čia jai maistas, gal irgi už dyką? O Tadas... – Ji pamojo ranka, tarsi pati save norėdama įtikinti, kad su tokiu, kaip aš, nėra ko ir apie ką kalbėti. – Keliauk. Aš irgi einu.

Mes atsidūrėm šaltoje priemenėje, o aš pagalvojau, kad štai vėl eisiu į mokyklą, pykau ant Viktės, o kartu ir gailėjausi; atmintyje vėl šmėstelėjo pirmasis rytmetis, praleistas dviese jos bute, ir švelnus Viktės elgesys, kai aš blaškiausi tarp pasišlykštėjimo savim ir pasididžiavimo, jog aš jau nebe vaikas, ir man, tur būt, toptelėjo, kad tai galėjo būti ir meilė. Žinoma, ne mano meilė, o meilė man, ir pyktis ėmė blėsti.

– Gal ir be reikalo tave įžeidžiau, – pasakiau. – Bet jeigu tu mane... jeigu tau patikau, tai kurių velnių prasidėjai su tuo savo katinu!

Žodžio „alfonsas“ dar nebuvo mano žodyne. O „katinas“ reiškė tą patį. Miegojimas su pirmu pasitaikiusiu man tada atrodė ne per daug girtinas, bet normalus dalykas. Už tai buvo mokamas pinigas. Bet be jokio išskaičiavimo tik mylima. Negalima juk mylėti iš karto du – ir jaunesnį už save brolio draugą, ir sutenerį.

– Jis mane myli, – tarė Viktė. – Nesišaipyk, myli. Ir mane gina. O tu dabar keliauk. Jei jis vėl mus sutiks, atsiimsi jau ne tiek. Jis puikiai numano, kad gešeftas man su tavim menkas, o jokių mano simpatijų kam nors jis nepripažįsta.

Ji mane išstūmė į gatvę, garai veržėsi iš mano šnervių, buvau panašus į tuos vežikus ar į jų arklius, kurie vežiojo poreles šlajomis; rogės visada buvo apsuptos garų kamuolių.

Aš pasukau miesto link, nusprendęs grįžti vėl Aušros taku, paskui Mickevičiaus gatve iki autobuso ir važiuoti į gimnaziją, nes buvo pernelyg šalta vaikštinėti gatvėmis, o kino teatrai dar uždaryti. Net nepagalvojau, ką sakysiu tada klasės auklėtojui, pasitikėdamas savo improvizaciniais sugebėjimais. (Ir dabar prisimenu, kad tokia buvo mano dvasinė būseną.)

Jį, vyruką su žandenomis, sutikau kaip tik Aušros take. Aš leidausi laiptukais į apačią, jis lipo aukštyn. Abiejose tako pusėse rymojo apšerkšniję medžiai, kartais ant kurios nors šakos sukramsėdavo varna, ir puraus sniego gniutulas krisdavo žemyn, ore subyrėdamas į balsvas dulkeles.

Tur būt, jaučiausi tarsi patekęs į spąstus žvėris, nes supratau, kad geruoju tai nesibaigs. Nevikriai griebdamas ranka montekristą, glūdėjusį mano palto kišenėje, aš išmečiau kuprinę su knygomis ir sąsiuviniais. Ji slydo sniegu, šokinėdama ant laiptukų, ir nusirito kaip tik prie vyruko kojų. Aš maniau, kad jis spirs kuprinę, bet jis pusbačio galu sustabdė ir gana atsargiai pastūmėjo ją į šalį.

– Kodėl ne pamokose, kavalieriau? Tėvai pinigėlius moka, o mes ką veikiame?

Jo balsas skambėjo be pykčio, bet akys buvo žiaurios, kaip tų banditų kaubojiškuose filmuose, – užtektų vyruką pasodinti ant žirgo, užmauti ant galvos sombrero, o į rankas įduoti pistoletą ar šautuvą – ir nors stumk atgal į ekraną, nuo kurio jis nužengė. Tačiau pistoleto jis neturėjo, o aš dešinės rankos pirštais spaudžiau montekristą.

Laukiau, gal pasirodys koks praeivis – šauksiuos pagalbos; mano kojos tirtėjo, nežinau net, ar iš baimės, ar iš šalčio, kurį tada kaip tik pajutau labiausiai, nes sniegas buvo melsvas, o tvoros braškėjo; ir tas melsvas sniegas melodingai girgždėjo po kojomis.

– Nesiartink, – pasakiau, kai mus skyrė tik trys laiptukai (aš stovėjau vietoje kaip įbestas, o vyrukas neskubėdamas lipo aukštyn). Jis vėl pažengė vieną laiptuką, ir tada aš vienu laiptuku pasitraukiau atgal. – Nesiartink, – pakartojau ir išsitraukiau montekristą.

– Paslėpk, – tarė jis, tačiau sustojo.

– Grįžk atgal.

– Tu man įsakinėsi? Nukreipk tą žaisliuką. Va šitaip. Pataikysi dar, ko gera, į akį. Kur buvai? Pas ką?

Aš neatsakiau. Laukiau praeivių, bet jų nebuvo. Kaip tyčia – nė vieno. Paskui tolumoje sušmėksėjo moteriška stovykla, kažkas kopė aukštyn. Laikiau vamzdį nukreiptą į žemę ir galvojau, kaip jį užmaskuoti, kad nematytų praeiviai. Tuo momentu vyrukas su žandenomis šoktelėjo vienu šuoliu per visus tris laiptelius į viršų kaip tikras katinas, o aš nesitikėjau šito šuolio. Kai pajutau svetimą ranką prie savo gerklės, spūstelėjau gaiduką. Pasigirdo negarsus spragtelėjimas. Pagalvojau, kad montekristas užsikirto ir kad tuojau vėl gulėsiu Aušros take, spardomas smailo pusbačio. Aš iš tikro gavau dešinę ranką per galvą, kai priešiška kairioji laikė mane už gerklės. Įtūžęs spyriau užpuolikai, ir jis kaip maišas krito man po kojomis. Nelaukdamas naujo smūgio, stvėręs nuo žemės kuprinę, pasileidau atgal, į viršų. Niekas manęs nesivijo. Vyrukas su žandenomis gulėjo Aušros take. Moteriškė, lipanti į viršų, vos vos judėjo – gal turėjo nesveiką širdį, o gal laiptai per menkai buvo pabarstyti smėliu.

Žvilgtelėjau į montekristą. Man net pasirodė, kad iš vamzdžio vinguriavo dūmelis, bet, tur būt, tai tebuvo lakios vaizduotės tvarinys. Apkaboje (montekristo apkaba primena šonu pastatytą būgną), pirmosios gilzės dugne atsirado įdubimas. Panorau mesti kuo toliau į sniegą tą metalinį žaislą, kuriuo nepajėgiau nušauti varnos ir pramušti lentos, bet pagalvojau apie pirštų pėdsakus; jau buvau skaitęs detektyvinių apsakų.

Dabar aš nebemačiau, kas vyksta Aušros take, o, pastebėjęs žmones, iš gatvės išsukančius tako link, ėmiau švilpauti, kad atrodyčiau kuo nerūpestingesnis, pasukau net veidą į šalį, kad manęs neįsidėmėtų; juk jie tuojau prieis tą vietą, kur guli sužeistas vyrukas su žandenomis, sužeistas, o gal ir miręs. Jeigu sužeistas, jis pasakys policijai, kas jį pašovė; be abejo, pašautas buvo, man besiginant, bet kiek bus tampymo, kokia gėda namams, kiek peno vakariniams laikraščiams! „Gimnazistas nušovė prostitučių atamaną.“ Ne, jie gal net nesužinos, koks jo tikrasis užsiėmimas, o gal jis iš tikro įsimylėjęs Viktę.

Į mokyklą nuėjęs, vėlavimąsi paaiškinau pilvo diegliais, kuo galima buvo patikėti, – toks buvau išblyškęs. Man net pasiūlė eiti į namus, bet kilniaširdiškai atsisakiau. Tą dieną manęs nešaukė prie lentos. Pamokų metu ūmai toptelėjo, kad policija manęs jau ieško ir tuojau įeis į klasę su direktoriumi, ir mane išves. Jau buvau sukūręs gynimosi kalbą. Sąžinės graužimo nejaučiau, o pagavus abejonėms dėl savo poelgio, prisiminiau daužomos Viktės verksmą ir savo bejėgiškumą, kai suspardytas ir paniekintas negalėjau nieko Viktei padėti.

Namuose mama manęs klausinėjo, kodėl aš beveik nieko nevalgau, nes apetitą paprastai turėdavau gerą. Ir aš, su baime įsiklausydamas į sniego girgždesį, skubant praeiviams (kiekvienas tų žmonių galėjo būti policininkas, ieškantis mūsų buto), pasakojau motinai, kokie skanūs buvę pyragaičiai su kremu, kuriais vaišinęs mane draugas, ir vaizdavau taip plastiškai, kad net burnoje pajutau to nesuvalgyto kremo skonį.

Policija neatėjo nei tą, nei kitą dieną. Nei policija, nei civiliai apsirengę kriminalistai. Neatėjo jie iš viso. O laikraštyje, jau neatsimenu kuriame, radau žinutę, kad Aušros take nužudytas NN, žinomas nusikaltėlių pasaulyje, ir manoma, kad tai padugnių tarpusavio atsiskaitymas; paieškos jokių rezultatų nedavė. Dar aprašyta, kad kulka mažo kalibro, tur būt – montekristo, ir kad pataikė į pilvo arteriją; kraujo išsiliejimas į vidurius buvęs ūmus.

Gal ir ne pro šalį paminėti, kad jau pačią pirmąją mano nusikaltimo dieną (jei gynimąsi galima pavadinti nusikaltimu), pirmą dieną po to nelemto šūvio nuvaliau nuo montekristo pirštų pėdsakus vata su Cilės odekolonu. Po to, niekam nematant, įdėjau į apkabą (ar būgnelį, nežinau, kuris pavadinimas tinkamesnis tam pseudoginklui, galinčiam būti grėsmingu) trūkstantį šovinėį.

Kai kito atsilankymo pas vaistininką metu (ėjom mudu su Cile dviese, jos vienos tėvai ten neleisdavo) vaistininkas man papasakojo apie spaudoje aprašytą įvykį su montekristu, neprotėdamas atidaviau jam ginklą, demonstratyviai išėmęs visus šovinius, lyg vaistininkui būtų galėjęs kilti bent mažiausias įtarimas, kad žmogų nušovė Cilės brolis. Vaistininkas nenorėjo imti, nors, skaitydamas man laikraščio žinutę, to siekė, tačiau paėmė, pasakęs, kad vėl gražins man vasarą, jei važiuosiu į kaimą ar į Kačerginę, kad galėčiau apsiginti nuo pasiutusio šuns, o gal ir sumedžioti zuikį.

Pas Viktę daugiau nėjau. Įdomu, kad mano vos pabudusi aistra antrajai lyčiai išblėso, aš ėmiau stropiau mokytis, kuo nepaprastai nustebinau ne tiek savo mokytojus, kiek tėvus, kurie niekada nesitikėjo, kad jų sūnus gali pamilti knygą, dargi vadovėlį.

O prasidėjus vasarai, sesuo ištekėjo už vaistininko ir persikėlė pas jį. Studentas, kuris atėjo į mūsų butą prieš Cilės vestuves aiškintis su tėvais, buvo paprasčiausiai išprašytas. Tėvas nenorėjo girdėti apie studento meilę ir jo mokslines perspektyvas. O Cilė, man taip atrodo, niekada to negalėjo atleisti tėvui, nors tekėjo be didelio pasipriešinimo. Vėliau atėjo laikas, kai ji pasidarė neištikima savo vyrui, nesistengdama to nė slėpti, ir kažin, ar ne keršto motyvas buvo svarbiausias akstinas slidžiam jos kelyje.

Pagaliau man sukako devyniolika metų, ir aš perėjau į aštuntąją (paskutinę) klasę. Žinojau, kad reikia dar labiau pasispausti, gauti brandos atestatą su vienais penketais, ir gyvenimo kelias, tiesus ir nuklotas rožėmis be spyglių, atsivers prieš mano akis.

VI

Pasakodamas apie pirmąjį savo ryšį su moterimi arba apie tragišką įvykį, kuris, nedrumsdamas mano sąžinės, paliko visam gyvenimui nuosėdų, apeinu užuolankomis savo šeimyninį gyvenimą, kuriame tėvas su motina vos išvardijami ir lieka knygos puslapiuose neryškiais simboliais, o sesers

drama nupasakojama tik keliais štrichais, skiriant daugiau laiko raudonoms žuvytėms akvariume, negu pačiai seseriai.

Galvodamas, kodėl taip parašiau, priėjau išvadą, kad gyvenimas tėvų namuose buvo toks pilkas ir monotoniškas, jog net kraujo dėmė ant sniego Aušros tako laiptuose nekėlė man siaubo, kokį turėtų sukelti, o tapo savotišku atspirties tašku, vaduojantis iš tos pilkumos. Išsivaduoti, žinoma, būtų bergždžia iliuzija: prieškarinio Kauno gyvenimas skendėjo marazme. Saujelės spekuliantų, didesnės grupės sočių valdininkų ir krautuvininkų ir skaitlingiausios grupės nepasiturinčių miestelėnų (nekalbant jau apie bedarbius, kurių skaičius vis augo) gyvenimas plaukė atskiram vagom, ir, nors antagonizmas tarp atskirų grupių prasiverždavo į viešumą retai, jisai slypėjo Žaliakalnio namų plyšiuose, senamiesčio grindinyje, pigiai nusidažiusių gatvės merginų šypsniuose, aukštose faraonų (taip vadinome policininkus) kepurėse. Tautos vienybė tebuvo prie kortų stalelio prezidentūroje. Kitur jos nebuvo.

Mūsų šeimoje niekas nebadavo, ir drąsiai galiu priskirti mus prie sočių valdininkų kategorijos. Tėvas dirbo kaip prirakintas prie savo kėdės banko patalpose, visą laiką bijodamas (nors to mums nerodė), kad bankas nebankrutuotų, skelbdamas, jog sotus pilvas svarbiau už sielos potroškus. Taip jis yra kartą pasakęs, kai prašiau pinigų į operą, kurioje dainavo Kipras Petrauskas, ir tėvas man tų pinigų nedavė. (Po įvykio Aušros take tapau labai skrupulingas ir jau nebetraukiau pinigų iš tėvo kišenės ar iš motinos dėžutės: raudonmedis su raižiniu – jūros bangos, burinis laivelis ir tolumoj, ant kranto, švyturys.) Vėliau įsitikinau, kad tėvas sau ne visada taikė tas sentencijas, kurias skelbdavo mums. Kartą susipažinau su dailia mergina iš kirpyklos, kuri iššluodavo grindis ir šepečiu išvalydavo klientams švarkus. „Ar ne tavo tėvas su pensnė, pusiau perskirtais plaukais ir mėlynu kostiumu baltais dryželiais?“ Be abejo, tai buvo mano tėvas, bet aš neprisipažinau. „Keista, – pasakė ji, – jūs panašūs kaip du vandens lašai. Ir gyvena jis taip pat Bažnyčios gatvėje.“ Po to ji parodė savo auskarus: „Tai jo dovana.“ „Už ką jis tau juos dovanojo?“ – neiškentęs paklausiau ir, gal būt, išsidaviau. „Kaip manai, už ką senoki vyrai dovanoja merginoms auskarus ar rankinukus, ar bent šokolado? Tu man niekad nedovanosi, net iš manęs paimsi penklitį.“ Aš buvau sukrėstas, ir, nors mergina buvo graži, nuomojo atskirą kambarėlį Šiaulių gatvėje, o aš jai patikau, nustojau susitikinėjęs. Ji, tur būt, pagalvojo, kad aš pamišęs ar impotentas, bet man tai buvo tas pat. Tos merginos nesu net palietęs.

Dabar, kai sesuo ištekėjo, man buvo labai geros sąlygos mokytis namuose, nes niekas neblaškė dėmesio. Ir vis dėlto aš eidavau į viešąją skaityklą ir ten, kartu su studentais ir trokštančiais šviesos savamoksliais, sėdėdavau tvankioje salėje ir vartydavau knygų puslapius ar su plunksnakočiu „Parker“ žymėdavau storame juodraštyje mintis, kurios šioje salėje gimdavo greičiau, negu namuose. Namų aš nekėsdavau, ir net dabar sunku man būtų pagrįsti tą neapykantą. Ar galėjo ji gimti todėl, kad nesu niekad pajutęs šeimyninės šilumos, to nesiimu spręsti. (Parkeris, kurį minėjau, buvo mano irgi gautas vasarą, – dovana iš vaistininko, gal kompensacija už montekristą, kurio jis man nebeatidavė.)

Toje bibliotekoje aš ir susipažinau su Agne. Tur būt, matydamas, kad ji rausiasi savo rankinuke ir neranda kotelio ar pieštuko, pasiūliau savo plunksną. Ne kartą tekdavo matyti panašias scenas, bet niekada iki tol nebuvo kilnus ar bent džentelmenas. Ir jei šį kartą pasiūliau plunksną, tai, be abejo, tik dėl Agnės grožio.

Žinoma, tada aš dar nežinojau, kad ji Agnė. Ji buvo viena iš daugelio viešosios skaityklos lankytojų, viena ir kartu vienintelė, nes kitos moterys arba merginos buvo neryškios (bent mano akimis), o iš Agnės veido ir stoto spinduliavo pats moteriškumas. (Aš nebijau net pasirodyti patetiškas, naudodamas tokias frazes!)

Ji priminė man Viktę, nes Viktė irgi buvo graži, tačiau į Agnę aš žiūrėjau kaip į paveikslą, išėjusį iš paaukuotų rėmų ir įžengusį į salę, kurioje oras buvo sunkus dėl blogos ventiliacijos ir storos

apvalios geležinės krosnies, kūrenamos anglimi. Agnės plaukai buvo tokie pat šviesūs, kaip Viktės, bet pagalvojęs, kaip Agnės plaukai atrodytų išsidraikę ant pagalvės, aš tuojau pat save sudraudavau, lyg tai iš tikrųjų būtų šventvagystė. Ir akys buvo taip pat žydros, bet Viktės akys buvo truputį pašaipios, truputį provokuojančios, ir tokios likdavo net tada, kai moteriai dera užsimerkti ar bent nukreipti žvilgsnį į šalį, jei tos akys nesugeba išreikšti ekstazės. Agnės akys buvo tyros, jos žvilgsnis įsmigdavo į pašnekovo vidų, tarytum viską kiaurai matytų, ir, jei tas pašnekovas būdavau aš, man nelikdavo nieko kito, kaip nudurti akis žemyn. Ar ne todėl neišlaikydavau jos žvilgsnio, kad manyje sukildavo patys natūraliausi troškimai? To dabar negaliu pasakyti. O gal ir tų troškimų nebuvo, bent tokių, kaip bendraujant su Vikte. Mat, žiūrint į gražių moterų figūras mitologiniuose paveiksluose (ar jų reprodukcijose), man niekuomet nekildavo jokių nepadorių minčių. O Agnė juk irgi buvo paveikslas.

Tą dieną, kai paskolinau jai plunksną, Agnė man gražino po kelių minučių, mandagiai padėkojusi, ir tada aš atlaikiau (ar, teisingiau sakant, neatlaikiau) pirmo jos žvilgsnio atakos. Aš likausi dar skaityklos salėje, kai Agnė išėjo, ir stebėjau jos eiseną, – Agnėėjo taip, kaip vaikščioja madų demonstruotojos, neišryškindamos savo priklausomybės moteriškajai lyčiai. Aš spėjau pastebėti ir idealiai nutekintas kojas, tačiau, žiūrėdamas į kojas, galvojau apie akis. Pykau ant savęs, kad esu stuobrys ir nevėkšla, nesugebėjęs sužinoti, kas ji tokia ir kur gyvena, ir ar ateis dar kada nors į šią skaityklą. Antra vertus, kalbėtis skaitykloje buvo draudžiama, pasakius net žodi „prašau“ ar „ačiū“, susmigdavo į tave dešimtys porų akių – čia buvo tylos ir mokslo karalystė.

Mokslas man tą vakarą nesisekė. Viskas, ką skaičiau, pratekėdavo pro mane kaip pro rėtį.

Kitas dvi dienas ji neatėjo, po to skaitykloje buvo išeiginė diena, ir pagaliau vėl plačiose duryse (į kurias aš spoksojau labiau negu į knygą) pasirodė Agnės stovykla. Tą dieną aš nebuvo stuobrys – išėjau tuojau paskui ją, suvaidinęs, kad tai įvyko atsitiktinai, ir tik gatvėje ją pasivijęs, pasakiau „laba diena“, palydėjau iki namų Daukanto gatvėje ir sužinojau, kad ji Agnė.

Man jauėjo dvidešimt metai. Tiek pat buvo ir jai, tai man paaiškėjo jau rytojaus dieną. (Kalbu apie dieną, nes Agnė lankydavo biblioteką rytais ir dienomis: jos pamokos vyko vakarais.) Iki pat buto durų ji nesileisdavo lydima, ir aš atsisveikindavau su ja vartų arkoje. Į mano pasiūlymą susitikti kur nors kitur, ne bibliotekoje, Agnė atsakydavo naiviu „Kam to reikia?“, o aš negalėdavau net įsižeisti.

Po to sužinojau, kad dėl ligos ji praleido bene tris klases, o dabar mokosi suaugusiųjų gimnazijoje, kuri mieste turėjo blogą markę, nes brandos atestatus ten išduodavo labai lengvai. Tai, be abejo, buvo paskalos, sprendžiant iš to, kaip uoliai skaitydavo Agnė. Ir kai aš po serijos penketukų ėmiau gauti trejetus (kartais net su dviem minusais), Agnei toks pavojus, tur būt, negrėsė, nes aš žiūrėdavau į Agnę, o Agnė į knygą. Žinoma, kartais pasitaikydavo, kad mūsų vietos versdavo mus sėdėti toli nuo vienas kito, net nusigrėžus nugaromis. Bet ir tada, man bent taip atrodė, aš kone fiziškai jutau Agnės buvimą. Ir kiekvienu atveju aš, net atsigrėžęs nugarą, suprasdavau, kada ji keliasi nuo stalo, gražina bibliotekininkei knygą ir eina pro duris. Pagaliau pasitaikė net kelios dienos, kai sąmoningai neidavau į mokyklą, kad galėčiau sutikti Agnę skaitykloje priešpieť.

Išaušo pavasaris, gal tai buvo net ne pavasaris, o žiemos pabaiga, bet sniegas buvo jau nutirpęs, ant medžių puikavo ir ruošėsi sprogti pumpurai, ir brandos egzaminai ėmė grėsmingai artėti. Artėti man, bet ne Agnei. Jai liko prieš akis dar ištisi dveji metai.

Mudu su Agne sakėme vienas kitam „tu“, bet aš nė karto nebuvo jos pabučiavęs, manydamas, kad savo bučiniiais pažeminsiu gal ne tiek savo jausmą, kuriam tinkamo apibrėžimo dar nebuvo suradęs, kiek pačią Agnę. O gal iki bučinių nepriėjau ir dėl to, kad man atrodė, jog Agnė po pirmojo mėginimo nutrauks mudviejų draugystę.

Ne, niekada Agnė neleisdavo palydėti iki durų, jau nekalbant apie tai, kad nekviėtė į namus ir, man kartą užsiminus, jog galėtų pasiūlyti man užėiti, taip užprotestavo, kad antrą kartą aš jau nedrįsau. Mudu su Agne sakėme vienas kitam „tu“ ir nieko vienas apie kitą nežinojome. Nieko, o gal teisingiau – beveik nieko. Ne paslaptis buvo mums mokyklinis gyvenimas; šeimos reikalus abu apgaubdavom nepermatomais šydais; intymūs praeities ar dabarties reikalai buvo „tabu“. Aš, tiesą sakant, netikėjau, kad Agnė (praeity ar dabarty) galėtų turėti kokį nors intymų gyvenimą, – taikiau jai visai kitokį matą, negu sau. (Sunku reikalauti logikos iš abituriento, turinčio net ir nemažą gyvenimo patirtį; juk ne kiekvienas abiturientas turi savo sąskaitoje tokių nelemtų nuotykių, kokių turėjau aš.)

Vieną dieną Agnė nepasirodė bibliotekoje. Nepasirodė ir antrą. Aš negalėjau eiti į jos butą, nes, nekalbant apie draudimą, nežinojau net, kuriame name ji gyvena: kieme, išsidėstę pusračiu, stūksojo keli namai su daugybe durų.

Aišku, žinant pavardę, galima apklausinėti gyventojus, bet tai jau būtų Agnės draudimo nepaisymas.

O kai jinai nepasirodė trečią ir ketvirtą dieną, – visa, ką skaičiau, tuoj išgaruodavo man iš galvos (arba visai nepatekdavo jon) ir tada pagalvojau, ar tik nebūsiu Agnės įsimylėjęs. Tai nustebino mane patį – įsimylėti merginą, jos nė karto net nepabučiavus... Ir vis dėlto buvo taip. Būtų kvaila nepripažinti Viktės grožio, su ja aš pergyvenau pirmą stiprų suartėjimą; per ją įvykdžiau žingsnį, apie kurį stengiausi negalvoti, o kuris kartais nei iš šio, nei iš to, be jokio sąryšio su tuo, ką mačiau, skaičiau ar girdėjau, išnirdavo man iš atminties – nustebintas žvilgsnis vyruko, kuris mane puolė, vėl norėdamas apdaužyti, ir krito kaip pakirstas ant laiptų Aušros take. Su Vikte mane rišo ir fizinė meilė, ir nusikaltimas. Bet vis dėlto tai nebuvo ta tikroji meilė, kuri neleidžia naktį sudėti bluosto, o rytą suprasti aukštosios matematikos gudrybių.

Penktą dieną nuėjau į suaugusių mokyklos raštinę.

– Aš norėjau pasiteirauti apie Agnė Narūnaitę, – tariau. – Ar ji lanko mokyklą?

Senyva moteriškė, gal mokytoja, o gal raštinės darbuotoja, be didelio susidomėjimo pažvelgė į mane. Jos akys buvo įraudusios, matyt, nuo ilgo skaitymo.

– Narūnaitė serga, – atsakė ji. – Jūs būsite jos bičiulis?

– Pažįstamas, – patikslinau.

– Gerai, jeigu pažįstami domisi. Norite ją aplankyti?

Sudvejojau, ką sakyti. Neabejojau, kad mano apsilankymas jos bute dar pablogintų sveikatos būklę. Vis dėlto atsakiau:

– Be abejo. Kur jinai?

– Ligoninėj. Raudonajam kryžiuj. Ji jau sirgo porą ar daugiau metų. Dabar recidyvas. Tai yra ligos pasikartojimas. Gerai būtų, jeigu ją aplankytumėt.

– Būtinai. O kuo ji serga?

Paraudusios akys pažvelgė į mane su užuojauta.

– Sako, dabar tai pagydoma. Nežinau, kaip tai vadinasi. kažkas su krauju. Tur būt, mažakraujystė. Piktybinė.

Aš padėkojau ir, tučtuojau nubėgęs į skaityklą, paprašiau vadovėlio apie kraujo ligas. Bibliotekininkė davė man knygą labai nustebusi ir pašnibždėjo:

– Ruošiatės stoti į medicinos fakultetą? Tada ši knyga dar per anksti. Be to, ji kiek pasenusi.

Tačiau knygą davė. Pažiūrėjau išleidimo datą: išspausdinta prieš porą metų.

Aš verčiau vieną lapą po kito. Ligų buvo daug, aprašymų pabaigoje dažniausiai juodavo žodis „beviltiška“ arba „prognozė bloga“. Suradau piktybinę mažakraujystę. Mane kiek apramino sakiny: „Seniau prognozė būdavo bloga, dabar, duodant valgyti kepenėles, pasitaiko pasveikimų.“ Dar ten

buvo nurodymų, kaip paruošti maistui kepenėles, minimi tokie terminai, kaip leukopenija, trombocitopenija, anizocitozė, poikilocitozė, visa tai skambėjo labai grėsmingai, gal todėl ir įsidėmėjau tuos terminus iki to laiko, kol teko su jais susipažinti jau kaip studentui.

Agnę Narūnaitę radau chirurginiame skyriuje ir labai nustebau. Net ir tokiam medicinos moksluose neišprususiam jaunuoliui, koks buvau aš, kilo abejonė, ar galima chirurgiškai gydyti mažakraujystę. Pati ligoninė man padarė slegiantį įspūdį, nors visur žvilgėjo švara, o gailėstingosios seselės (taip vadino medicinos seseris) atrodė labai malonios. Gal kaip tik juodbruvės seselės žvilgsnio padaršintas paklausiau, kodėl Narūnaitė guli šiame skyriuje.

– Tokių dalykų teiraukitės gydytoją, – atsakė seselė, bet labai nepiktai, netgi koketuodama, nes tų paliegėlių pasaulyje sveikas ir nebiaurus vaikas, – o aš toks buvau, – daro ir seserų nuotaikai gan teigiamą poveikį.

– Ir vis dėlto, – pakartojau primygtinai.

– Dar neaišku, kokia čia anemija, – susimylėjo seselė. – Iš pradžių manė, kad hemolizinė, todėl ir paguldė čia. Norėjo pašalinti blužnį.

Ji tai pasakė taip paprastai, lyg būtų sakiusi „prisiūti naują sagą“. Arba lyg iš tikrųjų ji pati šalintų tą blužnį. (Kad žmogus turi blužnį, buvau girdėjęs, bet kur ji yra ir kam reikalinga, dar neturėjau jokio supratimo.)

– Vadinasi, darys operaciją?

– Gal ne. Tur būt, tai vis dėlto piktybinė anemija.

– Tai geriau?

– Šiek tiek geriau. Tik ko jūs manęs klausiat? Nežinau diagnozės.

Žodžiai „šiek tiek“ manęs nenuramino. Seselė buvo man lipšni ir nuvedė tiesiai į palatą, prie Agnės lovos.

Agnės blyškumas labai kontrastavo su seselės skruostų raudoniu. Tačiau ir dabar Agnė privertė mano širdį suspurdėti smarkiau. Kitose trijose lovose gulėjo ligonės ir vaitojo.

– Kam gi tu atėjai, – pasakė Agnė, bet jos žodžiuose nebuvo priekaišto. Aš net išgirdau kažkokio pasididžiavimo gaidelę, tik kam taikomas tas pasididžiavimas, sunku būtų spręsti.

– Seselė pasakė, kad nieko pavojinga, – tariau.

– Tu vis dėlto sužinojai, kad aš sergu.

– Ne taip jau sudėtinga sužinoti.

– Tos moterys, – Agnė tai pasakė tyliai, – vaitoja visą parą. Kuri nors vis tiek vaitoja, jei kitos nutyla.

– Jų niekas nelanko?

– Lanko. Tik tu atėjai kiek per anksti. Kaipgi tave įleido?

Patraukiau pečiais. Prisiminiau kortelę ant durų: tikrai, supainiojau valandas.

– Tur būt, gyvenime visur reikia būti akiplėša.

– Visur? Ne...

Po to mes patylėjom, aš paėmiau jos ranką, blyškia, kone permatomą.

– Greit pasveiksi, – pakartojau. – Atnešti tau iš bibliotekos kokių knygų?

– Negaliu skaityti. Vos pradėdu skaityti, galva svaigsta. Ir taip visą laiką svaigsta, bet kai skaitau – dar daugiau.

Mes dar pakalbėjom apie visai nereikšmingus dalykus ir nė žodžio apie tai, kas mums, o teisingiau – man, buvo svarbiausia: kokią vietą Agnė užima mano gyvenime.

Į palatą įėjo pirmieji lankytojai.

– Gal jau eik, – pasakė Agnė.

– Bijai, kad manęs nepamatytų? Tave irgi lanko?

– Lanko. Ir nėra reikalo, kad matytų tave. Eik.

Aš išėjau gerokai įsiveidęs ir gatvėje pradėjau save įtikinėti, kad niekas manęs neriša su mergina, kurios nė karto nesu net pabučiavęs. Po to visą savaitę spėriai yriausi per lietuvių kalbą ir matematiką, net prancūzų kalba nebuvo man sunki, o ką jau kalbėti apie vokiečių. Laisvalaikiu sėdėdavau Putvinskio gatvės ketvirtajame aukšte, žiūrėdamas pats į save baltame ekrane, nes Kazys nufilmavo mane einantį skersai gatvę, po to sustojusį, labai kvailai besišypsantį ir mosikuojantį ranka į aparatą. I kino aktorius aš netikau.

Tačiau vieną rytą pabudau apsėstas vienos vienintelės minties – vėl pamatyti Agnę. Tėvas, užsidėjęs ausines, klausėsi per detektorinį radijo imtuvą žinių, po to gėrė gilių kavą su cikorija ir valgė traškančias bandeles, kurių mama jau buvo spėjusi atnešti iš kepyklos.

– Kodėl tu nieko nevalgai? – paklausė mane. – Sergi?

– Ne, – paprieštaravau ir per jėgą sugromuliuavau vieną bandelę su cinamonais. Visada mėgau tas bandeles, bet dabar man atrodė, kad tešla be jokio skonio.

– Už savaitės – egzaminai, – tęsė mama. – Žiūrėk, nenusilpk. Ar jau galutinai apsisprendei, ką studijuosi?

Paklausta buvo laiku, nes kiekvieną dieną aš keičiau savo nuomonę.

– Mediciną, – tariau. – Žinoma, jei pateksiu.

– Užtat mokykis, – įsiterpė tėvas. – Universitete žiūri pažymius.

Visas jo pokalbis su manim – tokie ar panašūs moralai. Neatsimenu, kad mes būtume kada nors draugiškai pasikalbėję. Tekdavo man užsukti pas kitus draugus, ten santykiai tarp tėvų ir vaikų susiklostė kitaip. O gal man taip tik atrodė.

Mūsų namuose vieninteliai saitai, kurie visus rišo, buvo bendra pavardė. Ir gal stalas – neapkrautas prabangiais valgiais, bet racionalus ir sotus. Viskas buvo racionalu mūsų namuose. Nieko nereikalinga. Geras ar paskatinantis žodis irgi buvo delikatesas, kuriam mūsų šeima buvo per mažai pasiturinti, kad jį įsigytų.

Tokia nuotaika, apsėdusi mane (pamatyti Agnę, būtinai pamatyti Agnę!), neapleido ir mokykloje. Buvau kviečiamas prie lentos ir, kadangi pereitą savaitę įtemptai mokiausi, gavau tris penketus. Dabar buvau vienas pirmųjų mokinių klasėje, ir jau ne aš, o draugai iš manęs nusirašinėdavo diktantus ar klasės darbus. Aš neuždengdavau savo rašinio, kad kiti nematytų, kaip tai darė pats geriausias mokinys klasėje Zenonas Kubilevičius, irgi ketinęs stoti į medicinos fakultetą ir, turėdamas visus penketus ir giminaitį fakulteto ūkvedį, jau beveik vilkėjo baltu chalatu ir preparavo formalinuoto žmogaus raumenis prozektoriuje. Aš dosniai leisdavau nusirašinėti, net mokytojai kartkartėmis darydavo pastabas, kad sąsiuvinį aš laikyčiau arčiau savęs.

Aš rašiau apie Maironio poemas, o galvojau apie Agnę. Pro matematinius simbolius į mane žvelgė taip pat Agnės akys, žydros ir nekaltos. Kai grįžau iš gimnazijos, arklys, vežąs platformą su alaus dėžėmis, taip pat stukseno kojomis žodį „Agnė“. Aš niūniavau daineles iš Sabaniausko ir Dolskio repertuarų, įterpdamas (mintyje, o gal ir balsu) žodį „Agnė“, kur tik leisdavo ritmas ir pasitaikydavo dviskiemenis žodis.

Savaime aišku, jog namuose, greitosiomis papietavęs (tėvas dar nebuvo grįžęs iš banko), aš pasakiau motinai, kad einu į biblioteką, visai negalvodamas ten eiti. Klydinėdamas gatvėmis, žvalgiausi į laikrodžius laikrodininkų dirbtuvėse, Karo muziejaus bokšte ir pykau, kad rodyklės taip vėžliškai slenka, nes mūsų jaunystėje jos slenka iš tiesų lėtai.

Atėjau truputį anksčiau, negu leidžiama lankyti, vildamasis įsiteikiančia šypsena prisigerinti dailioms seselėms. Net nustebau, kad budėjo ta pati juodbruva seselė raudonais skruostais, kuri mane pažino ir pasitiko su šypsena.

– O mūsų gražuolę jau atsiėmė, – tarė ji. – Kaip tik šį rytą.

– Jau pasveiko?

– Ne visai. Operuoti nereikia, o kepenėles valgyti galima ir namie. Atrodo, greit galima bus gydyti ir injekcijomis. Jos sugyventinis labai rūpestingas, labai ją myli.

Aš pajutau, kad ir mano skruostai paraudo, o ausys tai jau tikrai. Stengiausi neišduoti savo susijaudinimo ir tariau pabrėžtu ramumu, lyg ana mergina man visai nerūpėtų.

– Viskas tvarkoj. Vadinasi, pasveiks. O kas tas žmogus?

– Jūs gi turėtumėt daugiau žinoti, jei tai jūsų pažįstama.

– Kartu mokomės, sesele.

(Tai buvo tik pusė melo, nes mes iš tikrųjų tuo pat laiku mokėmės, sėdėdami skaitykloje.)

– Kiek žinau, privatus advokatas. – Ji nusijuokė. – Tai kažkas tarp šunadvokačio ir tikro advokato. Varinę lentelę turi prie durų, nemažai uždirba.

– Iš kur jūs žinote?

– Jam pačiam teko injekcijas daryti. Ten ir pamačiau tą merginą. Žodžiu, gyvena kaip vyras su žmona. – Ji vėl nusijuokė, šį kartą gal kiek drąsiau. – Man rodos, jai jo neužtenka – nejaunas jis, gyvnašlis. Žmona nuo jo su ulonų leitenantu pabėgo. Nejaugi jūs nieko nežinot?

– Nežinojau.

– Pavydus senis, pasisaugokit. Ar maža jums laisvų merginų?

Tai buvo neabejotina užuomina. Sesele akys žvilgėjo, jai aš patikau. Jei nebūčiau mylėjęs Agnės (o kad mylėjau, supratau iš neapykantos, kurią jai, mane taip apvylusiai, tada pajutau), – jei ne Agnė, tą patį vakarą būčiau paskyręs seselei pasimatymą. Be abejo, dabar nesitenkinčiau pasivaikščiojimais gatvėmis.

Tačiau buvau sukrėstas išdavimo, sukrėstas daugiau negu tada, kai sužinojau, kad tėvas perka dovanas kirpyklos patarnautojai. Vis dėlto sugebėjau likti tiek mandagus, kad, seselei pasakius, kada galima ją rasti ligoninėje, padėkojau ir net nusišypsojau. Tuo metu gal dar negalvojau, kad pasinaudosiu tais duomenimis.